

Straffrättsliga frågor

Sammanfattning

I detta betänkande behandlar utskottet motionsyrkanden rörande olika straffrättsliga frågor som väckts under den allmänna motionstiden år 2002. De behandlade yrkandena tar framför allt upp frågor om brott och påföljder för brott, t.ex. upplopp, barnpornografi, olaga diskriminering, högmålsbrott, narkotikabrott, rattfylleri, djurplågeri, livstidsstraff och samhällstjänst.

Utskottet föreslår, med anledning av ett motionsyrkande från Vänsterpartiet, ett tillkännagivande om att regeringen skall utvärdera och analysera frågan om vållande till annans död i samband med rattfylleri.

När det gäller övriga motioner hänvisar utskottet bl.a. till att gällande regelverk är ändamålsenliga samt till pågående utrednings- och beredningsarbete, och föreslår att riksdagen avslår dem.

I ärendet finns 18 reservationer.

Innehållsförteckning

Sammanfattning.....	1
Innehållsförteckning.....	2
Utskottets förslag till riksdagsbeslut.....	4
Utskottets överväganden	7
Frågor om brott.....	7
Upplopp.....	7
Barnpornografibrott	8
Ökad rättstrygghet för homosexuella m.fl.	9
Olaga diskriminering m.m.	14
Högmålsbrott	15
Underlåtenhet att bistå en nödställd.....	16
Förbud mot deltagande i rasistiska och kriminella organisationer	17
Påföljd för personrån	20
Påföljder för narkotikabrott	21
Preskriptionstid för miljöbrott och brott mot djurskyddslagen	22
Rattfylleri.....	22
Vållande till annans död i samband med rattfylleri	25
Påföljd för djurplågeri	27
Ekologiskt nödvärn m.m.....	27
Frågor om straff.....	28
Livstidsstraffet.....	28
Ett reformerat straffsystem m.m.	29
Villkorlig frigivning	31
Samhällstjänst.....	31
Reservationer.....	33
1. Upplopp (punkt 1)	33
2. Barnpornografi (punkt 2).....	33
3. Ökad rättstrygghet för homosexuella m.fl. (punkt 3).....	34
4. Ökad rättstrygghet för homosexuella m.fl. (punkt 3).....	35
5. Ökad rättstrygghet för homosexuella m.fl. (punkt 3).....	36
6. Olaga diskriminering m.m. (punkt 4)	37
7. Förbud mot deltagande i rasistiska och kriminella organisationer (punkt 7).....	38
8. Påföljd för personrån (punkt 8).....	38
9. Narkotikabrott (punkt 9).....	39
10. Preskriptionstider för miljöbrott och brott mot djurskyddslagen (punkt 10)	39
11. Preskriptionstider för miljöbrott och brott mot djurskyddslagen (punkt 10)	40
12. Påföljd för djurplågeri (punkt 13).....	40
13. Ekologiskt nödvärn m.m. (punkt 14).....	40

14. Livstidsstraffet (punkt 15).....	41
15. Ett reformerat straffsystem m.m. (punkt 16).....	42
16. Ett reformerat straffsystem m.m. (punkt 16).....	43
17. Villkorlig frigivning (punkt 17)	43
18. Samhällstjänst (punkt 18).....	44
Bilaga	
Motioner från allmänna motionstiden	45

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Upplopp

Riksdagen avslår motion 2002/03:Ju266.

Reservation 1 (v)

2. Barnpornografi

Riksdagen avslår motionerna 2002/03:K410 och 2002/03:So360 yrkande 8.

Reservation 2 (fp, kd, c)

3. Ökad rättstrygghet för homosexuella m.fl.

Riksdagen avslår motionerna 2002/03:Ju283 yrkandena 5 och 6, 2002/03:Ju287, 2002/03:Ju292, 2002/03:Ju293, 2002/03:L249 yrkandena 9–11 samt 2002/03:A315 yrkande 12.

Reservation 3 (fp)

Reservation 4 (v, mp)

Reservation 5 (c)

4. Olaga diskriminering m.m.

Riksdagen avslår motionerna 2002/03:Ju305, 2002/03:Ju326, 2002/03:Ju376 och 2002/03:Sf289 yrkande 5.

Reservation 6 (mp)

5. Högmålsbrott

Riksdagen avslår motion 2002/03:Ju355.

6. Underlåtenhet att bistå nödställd

Riksdagen avslår motion 2002/03:Ju302.

7. Förbud mot deltagande i rasistiska och kriminella organisationer

Riksdagen avslår motion 2002/03:Ju338.

Reservation 7 (kd)

8. Påföljd för personrån

Riksdagen avslår motion 2002/03:Ju365 yrkande 6.

Reservation 8 (kd)

9. Narkotikabrott

Riksdagen avslår motion 2002/03:Ju281 yrkandena 1 och 2.

Reservation 9 (m)

10. Preskriptionstider för miljöbrott och brott mot djurskyddslagen

Riksdagen avslår motionerna 2002/03:Ju257 och 2002/03:Ju340 yrkande 9.

Reservation 10 (kd)

Reservation 11 (mp)

11. Rattfylleri

Riksdagen avslår motionerna 2002/03:Ju216, 2002/03:Ju372, 2002/03:Ju388 och 2002/03:So442 yrkande 15.

12. Vållande till annans död i samband med rattfylleri

Riksdagen tillkännager som sin mening för regeringen vad utskottet anfört. Därmed bifaller riksdagen delvis motion 2002/03:Ju268.

13. Påföljd för djurplågeri

Riksdagen avslår motion 2002/03:Ju381.

Reservation 12 (v)

14. Ekologiskt nödvärn m.m.

Riksdagen avslår motion 2002/03:Ju254.

Reservation 13 (mp)

15. Livstidsstraffet

Riksdagen avslår motionerna 2002/03:Ju256, 2002/03:Ju349 yrkande 13, 2002/03:Ju353 yrkande 6 och 2002/03:Ju390.

Reservation 14 (fp, kd, v, mp)

16. Ett reformerat straffsystem m.m.

Riksdagen avslår motionerna 2002/03:Ju236 yrkandena 6, 8 och 15, 2002/03:Ju249 yrkandena 34 och 35 samt 2002/03:Ju285.

Reservation 15 (m)

Reservation 16 (c)

17. Villkorlig frigivning

Riksdagen avslår motion 2002/03:Ju265 yrkande 1.

Reservation 17 (v)

18. Samhällstjänst

Riksdagen avslår motion 2002/03:Ju349 yrkande 25.

Reservation 18 (kd)

Stockholm den 27 mars och 3 april 2003

På justitieutskottets vägnar

Johan Pehrson

Susanne Eberstein

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Johan Pehrson¹ (fp), Susanne Eberstein (s), Alice Åström (v), Margareta Sandgren (s), Beatrice Ask (m), Lennart Nilsson (s), Helena Zakariasén² (s), Ragnwi Marcelind (kd), Elisebeht Markström (s), Jeppe Johnsson (m), Yilmaz Kerimo (s), Torkild Strandberg (fp), Johan Linander² (c), Göran Norlander (s), Cecilia Magnusson (m), Joe Frans (s), Leif Björnlod (mp), Kerstin Andersson¹ (s), Karin Granbom² (fp) och Viviann Gerdin¹ (c).

¹ Dock ej punkterna 11 och 12.

² Endast punkterna 11 och 12.

Utskottets överväganden

I detta betänkande behandlar utskottet ett antal motioner som väckts under den allmänna motionstiden år 2002. Motionerna rör i huvudsak frågor om brott och påföljder för brott. Utskottet föreslår, med anledning av ett motionsyrkande från Vänsterpartiet, ett tillkännagivande om att regeringen skall utvärdera och analysera frågan om vållande till annans död i samband med rattfylleri. När det gäller övriga motioner hänvisar utskottet bl.a. till att gällande regelverk är ändamålsenliga samt till pågående utrednings- och beredningsarbete, och föreslår att riksdagen avslår dem.

Jämför reservationerna 1–18.

Frågor om brott

Upplopp

I motion Ju266 (v) begärs en översyn av bestämmelserna i 16 kap. 1 och 2 §§ brottsbalken rörande upplopp och våldsamt upplopp. Motionärerna anser att bestämmelserna är ålderdomligt formulerade och att de förarbeten som finns inte ger tillräcklig ledning i alla situationer som kan uppstå i ett modernt samhälle.

I 16 kap. 1 § brottsbalken förordnas att om en folksamling stör allmän ordning genom att ådagalägga uppsåt att med förenat våld sätta sig upp mot myndighet eller eljest framtvunga eller hindra viss åtgärd och skingrar den sig ej på myndighets befallning, dömes för *upplopp*, anstiftare och anförare till fängelse i högst fyra år och annan deltagare i folksamlingens förehavande till böter eller fängelse i högst två år. Om folksamlingen skingrar sig på myndighets befallning, dömes anstiftare och anförare för upplopp till böter eller fängelse i högst två år. Har folksamlingen gått till förenat våld å person eller egendom, dömes enligt 2 §, vare sig myndighet var tillstädes eller ej, för *våldsamt upplopp*, anstiftare och anförare till fängelse i högst tio år och annan deltagare i folksamlingens förehavande till böter eller fängelse i högst fyra år.

Lagrummen är i princip likalydande med de äldre bestämmelserna i 11 kap. 1 och 2 §§ 1864 års strafflag i 1948 års lydelse. Motiven till nuvarande bestämmelser finns främst i proposition 1962:10 och proposition 1948:144.

Utskottet kan hålla med om att bestämmelserna om upplopp och våldsamt upplopp inte är någon modern lagstiftning. Mot bakgrund bl.a. av händelserna i samband med EU-toppmötet i Göteborg år 2001 utgår utskottet ifrån att regeringen kommer att se över bestämmelserna och tillämpningen av dessa.

Utskottet är dock inte för närvarande berett att initiera ett lagstiftningsarbete. Utskottet avstyrker bifall till motion Ju266.

Barnpornografibrott

I motion K410 (kd, v, c) begärs att förbudet mot innehav av barnpornografi utvidgas och förtydligas så att det även omfattar bl.a. lagring av bilder på s.k. cyberhårddiskar eller i s.k. Temporary Internet Files. I motion So360 (kd) begärs att all form av barnpornografi förbjuds på Internet och i medier.

Barnpornografiska alster faller utanför regleringen i tryckfrihetsförordningen och yttrandefrihetsgrundlagen och saknar alltså yttrandefrihetsrättsligt grundlagsskydd.

I 16 kap. 10 a § brottsbalken stadgas om straff för barnpornografibrott. Enligt bestämmelsen skall den som skildrar barn i pornografisk bild, den som sprider, överlåter, upplåter, förevisar, eller på annat sätt gör en sådan bild av barn tillgänglig för någon annan, den som förvärvar eller bjuder ut en sådan bild av barn, den som förmedlar kontakter mellan köpare och säljare av sådana bilder av barn eller vidtar någon annan liknande åtgärd som syftar till att främja handel med sådana bilder, eller den som innehar en sådan bild av barn, dömas för *barnpornografibrott* till fängelse i högst två år eller, om brottet är ringa, till böter eller fängelse i högst sex månader.

Är brottet att anse som grovt skall dömas för *grovt barnpornografibrott* till fängelse lägst sex månader och högst fyra år. Vid bedömning av om brottet är grovt skall särskilt beaktas om det har begåtts yrkesmässigt eller i vinstsyfte, utgjort led i brottslig verksamhet som utövas systematiskt eller i större omfattning, avsett en särskilt stor mängd bilder eller avsett bilder där barn utsätts för särskilt hänsynslös behandling.

I motiven till bestämmelsen om barnpornografibrott framhålls att med innehav avses besittning i civilrättslig mening. Frågan om någon skall anses inneha barnpornografi avgörs alltså på samma sätt som vid t.ex. innehav av narkotika. Det är således inte straffbart att endast titta på en barnpornografisk bild som någon annan förevisar. Eftersom den straffrättsliga regleringen när det gäller innehav följer det civilrättsliga besittningsbegreppet, torde den som på sin dators skärm tittar på en barnpornografisk bild eller film som förmedlas genom datakommunikation inte kunna anses inneha bilden. Om skildringen däremot sparas genom att föras över på t.ex. datorns hårddisk uppkommer dock ett innehav (prop. 1997/98:43 s. 164 f).

Utskottet har tidigare behandlat frågor om utvidgning av förbudet mot innehav av barnpornografi (bet. 1999/2000:JuU7 s. 10). Utskottet underströk att den kriminalisering av innehav av barnpornografiska bilder som skedde den 1 januari 1999 innebar en inte oväsentlig utvidgning av det straffbara området. Utskottet kunde då inte se att det visats föreligga ett behov av att straffa även den som på en datorskärm betraktar barnpornografiska bilder. En sådan straffbestämmelse skulle dessutom innebära icke oväsentliga problem från bevissynpunkt.

Den 23 november 2001 undertecknade Sverige Europarådets s.k. cybercrime konvention (Convention on Cybercrime). Konventionen tar sikte på brott som begåtts mot eller via Internet och andra nätverk för dataöverföring, bl.a. barnpornografi. Den innehåller också ett ramverk av regler för hur Internet skall kunna övervakas. Syftet med konventionen är bl.a. att få fram en gemensam policy för hur samhället genom lagstiftning och internationellt samarbete skall skydda sig mot denna typ av brott.

Konventionen bereds för närvarande inom Justitiedepartementet.

Vidare avser regeringen att under våren 2003 överlämna en proposition till riksdagen om Sveriges antagande av ett inom EU framförhandlat rambeslut om åtgärder för att bekämpa sexuell exploatering av barn och barnpornografi.

Enligt utskottet bör det pågående beredningsarbetet inte föregripas. Motion K410 och motion So360 i nu behandlad del bör avslås.

Ökad rättstrygghet för homosexuella m.fl.

Flera motioner rör frågor om brott mot och diskriminering av personer på grund av deras sexuella läggning eller sexuella identitet m.m. I motionerna berörs flera områden, bl.a. olaga diskriminering, hets mot folkgrupp, försvårande omständigheter vid bedömning av straffvärdet vid här aktuella brott, möjligheter för åklagare att väcka åtal för förolämpning samt utbildningsinsatser rörande homosexuellas m.fl. situation.

I motion Ju287 (v, s, fp, c, mp) begärs att förbudet i 16 kap. 9 § fjärde stycket brottsbalken mot olaga diskriminering av någon på grund av att denne har homosexuell läggning utvidgas till att även omfatta sexuell läggning och könsidentitet. Vidare begärs i motionen att brottsbalkens bestämmelse om hets mot folkgrupp i 16 kap. 8 § skall omfatta även den som hotar eller uttrycker missaktning för en grupp av personer med anspelning på deras sexuella läggning eller könsidentitet.

I motion Ju287 begärs också att det skall ses som en försvårande omständighet enligt 29 kap. 2 § 7 brottsbalken om syftet med ett brott är att kränka en person på grund av dennes könsidentitet. I motionerna Ju292 (s) och Ju293 (s) begärs en översyn av denna straffskärpningsregel i syfte att brott med homofobiska respektive sexistiska motiv skall betraktas som lika allvarliga som brott med rasistiska motiv.

I motion Ju287 begärs vidare att bestämmelsen om åtal i 5 kap. 5 § 4 brottsbalken även skall omfatta förolämpning med anspelning på någons sexuella läggning eller könsidentitet. I motion A315 (m) begärs att förolämpning skall falla under allmänt åtal.

I motion Ju283 (v) begärs att utbildningsinsatserna vad gäller rasistisk brottslighet respektive de homosexuellas situation skall intensifieras hos alla myndigheter och andra instanser som kommer i kontakt med brottsoffer. I motion Ju287, som tar sikte på rättstrygghet för homosexuella, bisexuella och transpersoner (HBT-personer), begärs ökade utbildningsinsatser inom rättsväsendet om brottsbalkens bestämmelse om försvårande omständigheter. I motion Ju287 begärs slutligen att samarbetet mellan polisen och s.k. HBT-

organisationer förbättras, att åtgärder vidtas för att höja polisens HBT-kompetens vid brottsutredningar samt att rättsväsendets allmänna kompetens höjs vad gäller homosexuella, bisexuella och transpersoners situation och utsatthet för brott. Även i motion L249 (fp) begärs åtgärder för att ge polisen och övrig personal inom rättsväsendet ökade kunskaper om homosexuella, bisexuella och transpersoners situation. I motionen begärs också åtgärder för att förbättra polisens rutiner vid anmälningar av brott mot sådana personer samt för att öka kontakten mellan polisen och frivilligorganisationer på området.

I 16 kap. 9 § första stycket brottsbalken föreskrivs att en näringsidkare som i sin verksamhet diskriminerar någon på grund av hans ras, hudfärg, nationella eller etniska ursprung eller trosbekännelse genom att inte gå honom till handa på de villkor som näringsidkaren i sin verksamhet tillämpar i förhållande till andra, skall dömas för *olaga diskriminering*. Straffet för brottet skall bestämmas till böter eller fängelse i högst ett år.

Enligt paragrafens andra stycke tillämpas den nämnda bestämmelsen också på den som är anställd i näringsverksamhet eller annars handlar på en näringsidkares vägnar samt på den som är anställd i allmän tjänst eller innehar allmänt uppdrag.

Vidare gäller, enligt paragrafens tredje stycke, att ansvar för olaga diskriminering också drabbar anordnare av allmän sammankomst eller offentlig tillställning och medhjälpare till sådan anordnare, om han diskriminerar någon på grund av hans ras, hudfärg, nationella eller etniska ursprung eller trosbekännelse genom att vägra honom tillträde till sammankomsten eller tillställningen på de villkor som gäller för andra.

Slutligen gäller, enligt paragrafens fjärde stycke, att om någon som avses i paragrafens första–tredje stycke på där angivet sätt diskriminerar annan på grund av att denne har homosexuell läggning, inträder likaledes ansvar för olaga diskriminering.

I 16 kap. 8 § brottsbalken stadgas att den som i uttalande eller i annat meddelande som sprids hotar eller uttrycker missaktning för folkgrupp eller annan sådan grupp av personer med anspelning på ras, hudfärg, nationellt eller etniskt ursprung, trosbekännelse eller sexuell läggning, döms för *hets mot folkgrupp* till fängelse i högst två år eller, om brottet är ringa, till böter. Är brottet grovt döms till fängelse i lägst sex månader och högst fyra år. Vid bedömning av om brottet är grovt skall särskilt beaktas om meddelandet haft ett särskilt hotfullt eller kränkande innehåll och spritts till ett stort antal personer på ett sätt som varit ägnat att väcka betydande uppmärksamhet.

Genom en lagändring, som trädde i kraft den 1 januari 2003, utvidgades bestämmelsen om hets mot folkgrupp till att avse även hets med anspelning på sexuell läggning. I ärendet som avsåg bl.a. ändringar i tryckfrihetsförordningen avgav justitieutskottet ett yttrande till konstitutionsutskottet i de delar som avsåg hets mot folkgrupp m.m. samtidigt som justitieutskottet avgav ett betänkande till kammaren rörande brottet övergrepp i rättssak m.m. (prop.

2001/02:59, yttr. 2001/02:JuU4y, bet. 2001/02:JuU12, rskr. 2001/02:234, rskr. 2002/03:8, SFS 2002:800).

I samband med lagändringen uttalade sig justitieutskottet om huruvida även anspelning på sexuell identitet skulle omfattas av bestämmelsen. Utskottet framhöll att man inte ifrågasatte att enskilda transpersoner ofta drabbas av hot, våld och andra kränkningar och att detta naturligtvis inte var acceptabelt. Enligt utskottet tar bestämmelsen om hets mot folkgrupp dock inte sikte på denna typ av övergrepp mot enskilda. Sådana gärningar är kriminaliserade enligt andra bestämmelser. Utskottet ville understryka att de personer som ingår i beteckningen transpersoner naturligtvis inte är mindre skyddsvärda än andra. Men även om det skulle förekomma hetspropaganda mot transpersoner som grupp saknades det enligt utskottet i vart fall belägg för att detta skulle ha skett på ett sådant sätt att det då skulle kunna motivera någon ytterligare begränsning av yttrandefriheten. Denna grupp borde inte vid denna tidpunkt föras in i bestämmelsen om hets mot folkgrupp. Utskottets ställningstagande innebar att regeringens förslag tillstyrktes. Utskottet välkomnade också den översyn av situationen för transpersoner som regeringen då aviserat och som utskottet återkommer till nedan (yttr. 2001/02:JuU4y s. 2 f).

Av 29 kap. 2 § 7 brottsbalken följer att det, vid bedömningen av straffvärdet för ett brott, skall ses som en försvårande omständighet om ett motiv för brottet varit att kränka en person, en folkgrupp eller en annan sådan grupp av personer på grund av ras, hudfärg, nationellt eller etniskt ursprung, trosbekännelse, sexuell läggning eller annan liknande omständighet. Genom en lagändring den 1 juli 2002 omfattar bestämmelsen uttryckligen kränkning av en person på grund av hans eller hennes sexuella läggning (prop. 2001/02:59, 2001/02:KU23, SFS 2002:332). Även enligt stadgandets tidigare lydelse omfattades en persons sexuella läggning av bestämmelsen genom rekvisitet ”annan liknande omständighet” (prop. 1993/94:101 s. 22).

I samband med lagändringen yttrade sig justitieutskottet, i likhet med vad som ovan anförts om utvidgningen av bestämmelsen rörande hets mot folkgrupp, om huruvida även anspelning på sexuell identitet skulle omfattas av bestämmelsen i 29 kap. 2 § 7 brottsbalken. Utskottet konstaterade att transpersoner, liksom homosexuella, utgör en utsatt grupp i samhället. Det förhållandet att transpersoner som grupp inte föreslogs komma att omfattas av regleringen av hets mot folkgrupp i 16 kap. 8 § brottsbalken fick inte innebära att enskilda transpersoner skulle komma att åtnjuta ett sämre skydd mot hot och trakasserier än personer i andra utsatta grupper. Det var därför enligt utskottet positivt att det pågick ett omfattande arbete inom rättsväsendet för att på ett effektivare sätt kunna bemöta brottslighet med homofobiska inslag m.m. Utskottet konstaterade att situationen för transpersoner emellertid inte enbart var en fråga som berörde straffrätten utan sträckte sig över en rad olika områden (yttr. 2001/02:JuU4y s. 3 f).

Konstitutionsutskottet uttalade bl.a. att straffskärpningsbestämmelsen i 29 kap. 2 § 7 brottsbalken även omfattar kränkningar av individer eller grupper på grund av omständigheter, hänförliga till individen eller gruppen, som

liknar de i bestämmelsen specifikt uppräknade omständigheterna. Detta framgår av bestämmelsens mer sammanfattande grund ”annan liknande omständighet”. Bestämmelsen kan därför tillämpas t.ex. om ett motiv för brottet har varit att kränka en person eller en grupp av personer på grund av transvestism eller transsexualism eller någon annan sådan omständighet som kan hänföras till personen eller personerna i gruppen (bet. 2001/02:KU23 s. 46).

Vad gäller bestämmelser om åtal så hör alla brott, som inte uttryckligen är undantagna, enligt 20 kap. 3 § rättegångsbalken under allmänt åtal. Att ett brott faller under allmänt åtal innebär att målsäganden inte behöver ange brottet till åtal för att åklagaren skall väcka åtal.

I brottsbalken är ärekränkingsbrotten i 5 kap. undantagna från allmänt åtal. Det innebär bl.a. att förolämpning inte får åtalas av annan än målsäganden. Detta gäller dock inte undantagslöst. Om målsäganden anger brottet till åtal och åtal av särskilda skäl anses påkallat ur allmän synpunkt, får åklagare enligt 5 kap. 5 § brottsbalken åtala bl.a. för förolämpning mot någon med anspelning på hans eller hennes ras, hudfärg, nationella eller etniska ursprung eller trosbekännelse eller för förolämpning med anspelning på hans eller hennes homosexuella läggning.

Justitiekontoret har tidigare behandlat frågan om förolämpning skall falla under allmänt åtal (bet. 2001/02:JuU7 s. 22 och 2001/02:JuU12 s. 5 f). Utskottet ansåg då att gällande bestämmelser var ändamålsenligt utformade och avstyrkte bifall till motionsyrkandena.

Regeringen beslutade år 1999 att tillkalla en särskild utredare med uppgift att göra en översyn av bestämmelsen om olaga diskriminering (dir. 1999:49). I uppdraget ingick även att göra en analys av rättsväsendets tillämpning av bestämmelsen.

I februari 2001 begränsades uppdraget genom tilläggsdirektiv (dir. 2001:14). Enligt de nya direktiven skulle utredningen, som antagit namnet 1999 års diskrimineringsutredning, inte längre ha till uppgift att lämna konkreta förslag till författningsändringar eller andra åtgärder. Utredningen skulle i stället övergripande redovisa sina resultat och ställningstaganden i de frågor uppdraget omfattade samt lämna förslag till inriktning på det fortsatta arbetet i dessa frågor. Anledningen till begränsningen av uppdraget var att regeringen avsåg att ge en ny utredning i uppdrag att studera möjligheterna till en mer generell lagstiftning mot diskriminering som omfattar alla eller flertalet samhällsområden och diskrimineringsgrunder. Frågor som exempelvis vilka sanktionsformer som är lämpligast i syfte att åstadkomma en effektiv lagstiftning mot diskriminering borde lämpligen behandlas vidare inom ramen för en sådan bredare översyn. I denna översyn skall 1999 års diskrimineringsutrednings ställningstaganden ingå som ett underlag.

1999 års diskrimineringsutredning redovisade sitt uppdrag till regeringen i juni 2001 i betänkandet Ett effektivt diskrimineringsförbud – Om olaga diskriminering och begreppen ras och sexuell läggning (SOU 2001:39).

Regeringen beslutade i januari 2002 att tillkalla en parlamentarisk kommitté med uppdrag att bl.a. överväga en gemensam lagstiftning mot diskrimi-

nering som omfattar alla eller flertalet diskrimineringsgrunder och samhällsområden (dir. 2002:11). Kommittén, som tagit sig namnet Diskrimineringskommittén, skall också överväga om det, mot bakgrund av vad den i övrigt kommer fram till, finns skäl att ersätta straffbestämmelsen om olaga diskriminering i 16 kap. 9 § brottsbalken med någon annan typ av reglering. Vidare skall kommittén bl.a. överväga om ett skydd mot diskriminering av alla s.k. transpersoner bör införas. Avseende transpersoner anges i direktiven att kommittén skall kartlägga och analysera behovet av och formerna för en reglering av ett förbud mot diskriminering av alla transpersoner. Kommittén skall belysa fördelar och problem med att införa en sådan reglering. Den skall vidare ta ställning till vilken personkrets som skall omfattas av ett eventuellt förbud och hur ett sådant förbud lämpligen kan avgränsas och sanktioneras samt hur det skall förhålla sig till förbudet mot könsdiskriminering. Kommittén skall överväga om någon myndighet skall ha till uppgift att särskilt ta till vara transpersoners rättigheter och om en eventuell lagstiftning mot diskriminering av transpersoner skall ingå i en gemensam diskrimineringslagstiftning. Förslag till författningsändringar och andra åtgärder som uppdraget kan ge anledning till skall lämnas. Kommittén skall redovisa sitt uppdrag till regeringen senast den 1 december 2004.

Vad gäller utbildningsinsatser anför regeringen i budgetpropositionen för år 2003 (prop. 2002/03:1 utg.omr. 4 s. 18 f) att polisen bl.a. skall utveckla sin förmåga att förebygga och bekämpa brott med rasistiska eller främlingsfientliga, antisemitiska och homofobiska inslag. Även åklagarna skall ytterligare utveckla sin kapacitet att bekämpa sådana brott. Rättsväsendet skall höja sin kompetens om rasism, främlingsfientlighet, antisemitism och homofobi. Anställda i rättsväsendet skall ha god kunskap såväl om grunden för brottslighet med sådana inslag som om situationen för de grupper som utsätts för sådana brott. Den kunskapen kan också motverka de fördomar som kan finnas om de grupper som utsätts för sådana brott. En förbättrad grundutbildning och ökad fortbildning i dessa frågor bör kunna medverka till ökad samverkan mellan rättsväsendets myndigheter, liksom också till förbättrad metodutveckling för att förebygga och bekämpa denna brottslighet. Samtliga myndigheter inom rättsväsendet har upprättat strategier för att garantera att personalen har en god kunskap på dessa områden.

Regeringen gav våren 2001 Brottsförebyggande rådet (BRÅ) i uppdrag att följa upp rättsväsendets insatser mot rasistisk, främlingsfientlig och homofobisk brottslighet samt olaga diskriminering och analysera hur insatserna påverkar utvecklingen av ifrågavarande brottslighet. I juni 2002 presenterade BRÅ regeringsuppdraget i en rapport (2002:9) Hatbrott en uppföljning av rättsväsendets insatser. I rapporten beskrivs vilka åtgärder rättsväsendet har vidtagit för att prioritera hatbrotten. Det kan konstateras att polis- och åklagarväsendet är de myndigheter som har störst möjligheter att vidta åtgärder som kan ha effekt på utvecklingen av hatbrottsligheten. I undersökningen görs också en uppföljning från anmälan till tingsrättsdom av de hatbrott som anmäldes år 2000. En central frågeställning var i vilken utsträckning domsto-

larna har tillämpat straffskärpningsbestämmelserna och beaktat de rasistiska, främlingsfientliga och homofobiska omständigheterna vid brotten.

Utskottet har tidigare behandlat liknande yrkanden om särskilda insatser för homosexuella m.fl., senast våren 2002 (bet. 2001/02:JuU12 s. 7 f). Utskottet konstaterade då med tillfredsställelse att det pågick ett omfattande arbete med den inriktning som efterfrågades i motionerna. Något behov av uttalanden av riksdagen fanns enligt utskottet därför inte, och utskottet avstyrkte då aktuella motioner.

Utskottet delar motionärernas uppfattning om att förtryck, våld och diskriminering som riktar sig mot någon på grund av dennes sexuella läggning, könsidentitet eller ras måste tas på stort allvar. Utskottet noterar därför med tillfredsställelse att regeringen tillkallat en parlamentarisk kommitté med uppdrag att bl.a. överväga en gemensam lagstiftning mot diskriminering som omfattar alla eller flertalet diskrimineringsgrunder och samhällsområden. Kommitténs arbete bör inte föregripas. Vad gäller motionsönskemålen rörande åtalsbestämmelsen i 5 kap. 5 § brottsbalken anser utskottet att gällande bestämmelser är ändamålsenligt utformade. Slutligen vill utskottet understryka det angelägna i att personalen inom rättsväsendet har goda kunskaper inom samtliga de områden som tagits upp i de nu väckta motionerna. Det pågår också såväl utbildning och kompetensutveckling som forskning inom dessa områden, och frågorna är väl kända inom de berörda myndigheterna. Det finns enligt utskottets mening inte anledning för riksdagen att för närvarande ta några ytterligare initiativ. Utskottet föreslår att motionerna Ju283, L249 och A315 i här behandlade delar samt motionerna Ju287, Ju292 och Ju293 avslås.

Olaga diskriminering m.m.

I motion Ju326 (s) begärs att diskrimineringsbrott där det grundläggande människovärdet kränks skall leda till hårdare straff än vad som är fallet i dag samt att polis och åklagare bättre skall prioritera diskrimineringsbrott. I motion Ju376 (m) begärs en översyn av förbudet mot könsdiskriminering för att förhindra att män diskrimineras vid tillträde till restauranger m.m. I motion Sf289 (mp) begärs att bestämmelsen i 16 kap. 9 § brottsbalken om olaga diskriminering i näringslivet ersätts med en civilrättslig lag och rätt till rätts hjälp.

I motion Ju305 (s) framförs att åtgärder måste vidtas för att förstärka kampen mot brott med rasistiska motiv. Här pekar motionären särskilt på det hot mot det demokratiska samhället som den tilltagande våldsanvändningen gör och han föreslår att det i brottsbalken införs ett nytt kapitel rubricerat Brott mot demokratin.

Som utskottet redogjort för tidigare i detta betänkande föreskrivs i 16 kap. 9 § brottsbalken att en näringsidkare som i sin verksamhet diskriminerar någon på grund av hans ras, hudfärg, nationella eller etniska ursprung eller trosbekännelse eller på grund av att denne har homosexuell läggning, genom att inte gå honom till handa på de villkor som näringsidkaren i sin verksamhet

tillämpar i förhållande till andra, skall dömas för olaga diskriminering. Straffet för brottet skall bestämmas till böter eller fängelse i högst ett år. Detta gäller även t.ex. den som är anställd i näringsverksamhet.

Som nämnts ovan har regeringen tillkallat en parlamentarisk kommitté (Diskrimineringskommittén) med uppdrag att bl.a. överväga en gemensam lagstiftning mot diskriminering som omfattar alla eller flertalet diskrimineringsgrunder och samhällsområden (dir. 2002:11). Kommittén skall också överväga om det, mot bakgrund av vad den i övrigt kommer fram till, finns skäl att ersätta straffbestämmelsen om olaga diskriminering i 16 kap. 9 § brottsbalken med någon annan typ av reglering. Kommittén skall redovisa sitt uppdrag till regeringen senast den 1 december 2004.

Regeringen överlämnade den 13 mars 2003 till riksdagen propositionen Ett utvidgat skydd mot diskriminering (prop. 2002/03:65). Propositionen innehåller bl.a. förslag till en ny lag om förbud mot diskriminering. Den föreslagna lagstiftningen är ett led i genomförandet av två EG-direktiv, direktivet 2000/34/EG om genomförande av principen om likabehandling av personer oavsett deras ras eller etniska ursprung och direktivet 2000/78/EG om inrättande av en allmän ram för likabehandling i arbetslivet. Den föreslagna lagen om förbud mot diskriminering innehåller en bestämmelse om förbud mot diskriminering vid yrkesmässigt tillhandahållande av varor, tjänster eller bostäder (9 §). Förbudet innebär en viss dubbelreglering i förhållande till bestämmelsen om olaga diskriminering i 16 kap. 9 § brottsbalken. Enligt regeringen är denna dubbelreglering under en övergångstid nödvändig för att kunna genomföra det ovan nämnda EG-direktivet rörande etnisk diskriminering i tid och samtidigt inte föregripa Diskrimineringskommitténs arbete. Lagförslaget innebär således att en ny civilrättslig bestämmelse kommer att gälla vid sidan av den straffrättsliga. Lagen föreslås träda i kraft den 1 juli 2003 (prop. 2002/03:65 s. 1 f och s. 131 f).

Utskottet har tidigare haft att ta ställning till motionsyrkanden om åtgärder mot brott och diskriminering med rasistiska motiv (bet. 2001/02:JuU10 s. 20 f). Utskottet ansåg då i likhet med motionärerna att det var viktigt att åtgärder vidtas för att förhindra och bekämpa brott med rasistiska förtecken. Enligt utskottet pågick också arbete på flera håll för att se över och förändra lagstiftningen på detta område. Mot den bakgrunden fanns det enligt utskottet då inte skäl att göra något särskilt uttalande i frågan, och utskottet föreslog att de aktuella motionerna skulle avslås.

Utskottet anser att Diskrimineringskommitténs arbete inte bör föregripas och avstyrker bifall till motionerna Ju376 och Ju305 samt motionerna Ju326 och Sf289 i här behandlade delar.

Högmålsbrott

I motion Ju355 (s) begärs att nuvarande bestämmelse om s.k. högmålsbrott avskaffas så att alla, även statschefen, behandlas lika inför lagen.

Högmålsbrotten regleras i 18 kap. brottsbalken. Det lagrum som närmast åsyftas i motionen är kapitlets 2 §. Av denna bestämmelse följer att om gär-

ning som avses i 3–5 kap. brottsbalken (brott mot liv och hälsa, frihet och frid samt ärekränkning) innebär förgripelse mot bl.a. kungen eller annan medlem av kungahuset, får dömas till fängelse i högst fyra år om det på brottet annars kan följa fängelse i högst sex månader och i högst sex år om det på brottet annars kan följa fängelse i mer än sex månader men högst fyra år.

Bestämmelsen upptar inte något självständigt brott utan utgör endast en möjlighet till straffskärpning för det fall någon begår brott mot kungen eller annan person som omfattas av bestämmelsen.

Utskottet behandlade under förra våren motionsyrkanden om avskaffande av högmålsbrott (bet. 2001/02:JuU10 s. 22). Utskottet anförde då att det främsta skälet för en möjlighet att vid vissa brott mot bl.a. kungen kunna skärpa straffet är att sådana brott normalt sett riktar sig mot riket och vårt statskick och inte mot kungen som privatperson. Detta förhållande gör att brotten får anses vara mer straffvärda än motsvarande brott riktade mot privatpersoner. Mot den bakgrunden ansåg utskottet att det saknades skäl att ta bort denna möjlighet till straffskärpning.

Utskottet har inte ändrat uppfattning i frågan och avstyrker bifall till motion Ju355.

Underlåtenhet att bistå en nödställd

I motion Ju302 (m) begärs att ett straffrättsligt ansvar införs för den som underlåter att tillkalla hjälp eller att försöka rädda eller på annat sätt bistå en nödställd person som befinner sig i allvarlig fara för liv och hälsa.

Dagens regler innebär att det inte finns någon generell straffsanktionerad skyldighet att ingripa i situationer som är farliga för andra personer.

I många situationer kan dock ett underlåtenhetsansvar komma i fråga. Som huvudregel förutsätter ett sådant ansvar att gärningsmannen kan sägas ha haft en handlingsplikt. En sådan plikt har t.ex. föräldrar gentemot sina barn och lärare gentemot sina elever. Enligt 13 kap. 10 § brottsbalken kan vidare den som underlåter att avvärja allvarlig fara, t.ex. brand eller omfattande förstörelse, som han eller hon själv framkallat bestraffas för sin underlåtenhet. Vidare kan, enligt 23 kap. 6 § brottsbalken, straffansvar åläggas den som underlåter att avslöja eller hindra ett allvarligt brott, t.ex. mord, dråp, grov misshandel, våldtäkt, rån och grov skadegörelse, som är å färde. Den som bevittnar en pågående grov misshandel och som har möjlighet att larma polis eller annan men underlåter att göra det kan alltså straffas.

Utskottet har behandlat frågan om straffrättsligt ansvar för underlåtenhet att ingripa i vissa situationer tidigare, senast våren 2002 (bet. 2001/02:JuU10 s. 24 f). För en utförlig redogörelse av de regler som finns på olika områden och som stipulerar en skyldighet att vidta åtgärder hänvisas dit.

Regeringen beslutade under år 1994 att tillkalla en särskild utredare med uppdrag att se över vissa frågor inom straffrättens allmänna del (dir. 1994:39). I utredningens betänkande Straffansvarets gränser (SOU 1996:185) föreslås bl.a. att det införs en särskild straffbestämmelse avseende underlåtenhet att bistå nödställd.

Regeringen behandlade Straffansvarsutredningens förslag i proposition 2000/01:85 Förberedelse till brott m.m. (s. 20 f). Enligt regeringen borde inte något generellt straffrättsligt ansvar för underlåtenhet att bistå nödställd införas.

Utskottet delade regeringens uppfattning. Utskottet framhöll därvid bl.a. följande. Det kan i och för sig finnas ett värde i att införa ett generellt straffansvar för underlåtenhet att bistå nödställd. Genom en sådan straffbestämmelse bekräftar samhället den allmänna moraliska skyldighet som finns att hjälpa någon som befinner sig i en nödsituation. Emellertid torde det inte finnas något större praktiskt behov av en sådan reglering. Den nuvarande lagstiftningen innehåller redan bestämmelser om underlåtenhetsansvar för de allra mest straffvärda fallen. Så har t.ex. en förälder skyldighet att hjälpa sitt barn om barnet befinner sig i allvarlig risk för liv eller hälsa. Vidare är underlåtenhet att avvärja den fara en person själv framkallat för någon annan i allvarligare situationer straffsanktionerad, liksom underlåtenhet att avslöja eller hindra pågående brott av allvarligt slag. Att införa en allmän straffrättslig bestämmelse vid underlåtenhet att bistå nödställd kan därför ifrågasättas. Principiellt sett bör återhållsamhet iaktas i fråga om nykriminaliseringar. Om en kriminalisering införs krävs att den präglas av legalitet och förutsägbarhet. En regel om straffansvar för underlåtenhet att bistå nödställd skulle rimligen få utformas som en generell bestämmelse. Det torde inte vara möjligt att i bestämmelsen närmare ange och precisera vilka åtgärder som i olika situationer skulle krävas av den som riskerar att träffas av straffansvaret. Även om Straffansvarsutredningen i sitt förslag nämner åtgärder som att larma eller rädda den nödställda är det sannolikt att de olika ingripanden som krävs skulle kunna variera mycket kraftigt beroende på i vilken situation handlingsplikten aktualiseras. Ytterst skulle det därför få ankomma på domstolarna att göra en bedömning av vad som kunnat krävas i en viss situation. Detta skulle innebära svårigheter för enskilda att avgöra när de är skyldiga att ingripa samt vilket handlande som krävs av dem i den aktuella situationen. I sammanhanget måste också beaktas att hotet om att straffansvar kan följa om någon inte ingriper till förmån för en nödställd emellanåt skulle kunna leda till att olämpliga åtgärder vidtas.

Sammantaget ansåg utskottet att nackdelarna med att införa ett generellt straffrättsligt ansvar för underlåtenhet att bistå nödställd vägde tyngre än de skäl som talade för att införa ett sådant ansvar (bet. 2000/01:JuU25 s. 9 f).

Utskottet vidhöll våren 2002 sin tidigare inställning i frågan och avstyrkte ett motionsyrkande liknande det nu framställda (bet. 2001/02:JuU10 s. 24 f).

Utskottet har inte någon annan uppfattning i dag och avstyrker bifall till motion Ju302.

Förbud mot deltagande i rasistiska och kriminella organisationer

I motion Ju338 (kd) begärs att enskilda stöd till eller deltagande i rasistisk organisation, terroristgrupp eller annan organiserad brottslighet kriminali-

seras. Motionärerna pekar bl.a. på de nynazistiska yttringar som drabbat samhället och på den verksamhet som bedrivs av kriminella s.k. mc-klubbar.

Av 2 kap. 1 § första stycket 5 regeringsformen (RF) följer att varje medborgare är gentemot det allmänna tillförsäkrad föreningsfrihet – frihet att sammansluta sig med andra för allmänna eller enskilda syften. Föreningsfriheten kan enligt 2 kap. 12 § första stycket RF begränsas genom lag. Av andra stycket samma paragraf följer att en sådan begränsning får göras endast för att tillgodose ändamål som är godtagbart i ett demokratiskt samhälle. Begränsningen får aldrig gå utöver vad som är nödvändigt med hänsyn till det ändamål som föranlett den och ej heller sträcka sig så långt att den utgör ett hot mot den fria åsiktsbildningen såsom en av folkstyrelsens grundvalar. Begränsning får ej göras enbart på grund av politisk, religiös, kulturell eller annan åskådning.

Den svenska lagstiftningen innehåller inte något direkt förbud mot att bilda eller delta i organisationer som ägnar sig åt rasistisk verksamhet. Det är inte heller möjligt att tvångsvis upplösa sådana organisationer. Däremot är dessa organisationers möjlighet att verka starkt begränsade av att i stort sett varje annan form av yttring av rasism och etnisk diskriminering är förbjuden i lagstiftningen.

Enligt gällande rätt kan deltagande i brottslighet som sker i organiserad form i viss utsträckning beivras med stöd av reglerna om förberedelse, stämpling och medverkan till brott. I 23 kap. 2 § första stycket brottsbalken föreskrivs att den som, med uppsåt att utföra eller främja brott, tar emot eller lämnar pengar eller annat som betalning för ett brott eller för att täcka kostnader för utförande av ett brott, eller skaffar, tillverkar, lämnar, tar emot, förvarar, transporterar, sammanställer eller tar annan liknande befattning med något som är särskilt ägnat att användas som hjälpmedel vid ett brott skall, i de fall det särskilt anges, dömas för förberedelse till brottet, om han inte gjort sig skyldig till fullbordat brott eller försök. Enligt andra stycket skall i särskilt angivna fall också dömas för stämpling till brott. Med stämpling förstås att någon i samråd med annan beslutar gärningen eller att någon söker anstifta annan eller åtar sig eller erbjuder sig att utföra gärningen.

Av 23 kap. 4 § andra stycket brottsbalken följer att ansvar enligt balken inte skall ådömas endast den som utfört en gärning utan också den som främjat gärningen med råd eller dåd. Detsamma skall gälla beträffande i annan lag eller författning straffbelagd gärning, för vilken fängelse är föreskrivet.

I vissa fall kan dock den som bildar eller deltar i en sammanslutning – eller med dagens språkbruk en organisation – straffas för olaglig kårverksamhet. Det handlar i sådana fall om en organisation som, utan att ha uppdrag av försvaret eller ordningsmakten, ägnar sig åt t.ex. polisliknande verksamhet. Enligt 18 kap. 4 § brottsbalken döms sålunda den som bildar eller deltar i en sådan sammanslutning eller för en sådan sammanslutning tar befattning med vapen, ammunition eller annan dylik utrustning, upplåter lokal eller mark för dess verksamhet eller understöder den med pengar eller på annat sätt för olovlig kårverksamhet till böter eller fängelse i högst två år.

Vidare bör nämnas att det i 16 kap. 8 § brottsbalken föreskrivs straff för hets mot folkgrupp. Den som i uttalande eller i annat meddelande som sprids hotar eller uttrycker missaktning för folkgrupp eller annan sådan grupp av personer med anspelning på ras, hudfärg, nationellt eller etniskt ursprung, trosbekännelse eller sexuell läggning, skall enligt bestämmelsen dömas för hets mot folkgrupp till fängelse i högst två år eller, om brottet är ringa, till böter. Är brottet grovt döms till fängelse i lägst sex månader och högst fyra år. Vid bedömning av om brottet är grovt skall särskilt beaktas om meddelandet haft ett särskilt hotfullt eller kränkande innehåll och spritts till ett stort antal personer på ett sätt som varit ägnat att väcka betydande uppmärksamhet.

Hets mot folkgrupp är straffbart även när sådana yttranden sprids i tryckta skrifter, filmer, radio och TV och andra medier som omfattas av tryckfrihetsförordningen (TF) och yttrandefrihetsgrundlagen (YGL) – se 7 kap. 4 § 11 TF och 5 kap. 1 § YGL.

Frågan om förbud mot deltagande i rasistiska organisationer övervägdes i samband med behandlingen av proposition 1993/94:101 Åtgärder mot rasistisk brottslighet och etnisk diskriminering i arbetslivet. I propositionen konstaterade regeringen att svensk lagstiftning uppfyllde de krav som Sverige åtagit sig genom att ratificera Förenta nationernas konvention om avskaffande av alla former av rasdiskriminering. Vid en bedömning av ett förbud mot deltagande i rasistiska organisationer utifrån allmänna straffrättsliga utgångspunkter framhöll regeringen bl.a. att svensk lagstiftning medförde att varje yttring av rasism var förbjuden och att lagstiftningen var tillräcklig för att i praktiken tvinga organisationer som främjar rasdiskriminering till passivitet (prop. s. 19 och 23 f).

Utskottet delade regeringens bedömning (bet. 1993/94:JuU13 s. 11).

Regeringen beslutade under hösten 1998 att tillkalla en parlamentariskt sammansatt kommitté med uppdrag att utreda frågor om straffansvar för deltagande i organisationer som sysslar med brottslig verksamhet samt vissa andra frågor med anknytning härtill (dir. 1998:66).

I oktober 2000 lade Kommittén om brottslighet med anknytning till vissa organisationer m.m. fram sitt betänkande Organiserad brottslighet, hets mot folkgrupp, hets mot homosexuella, m.m. – straffansvarets räckvidd – (SOU 2000:88). Kommittén hade utarbetat en konkret modell för straffansvar för aktivt deltagande i en sammanslutning som har brottslighet som ett väsentligt inslag i sin verksamhet. Denna modell innebar att det skulle bli möjligt att straffa dels den som, i ledande ställning inom en sammanslutning, där allvarlig brottslig verksamhet förekommer, underlåter att göra vad som skäligen kan begäras för att verksamheten skall upphöra, dels den som lämnar ekonomiskt bidrag, upplåter hus, del av hus eller mark eller lämnar annat liknande stöd till en sammanslutning av sådant slag. För ansvar i det sistnämnda fallet skulle dock fordras att stödet inte var obetydligt. Det var kommitténs bedömning att modellen utgjorde den lämpligaste lösningen, om man ville åstadkomma en kriminalisering som träffar de förfaranden som kommittén i och för sig ansåg vara straffvärda. Flera skäl – bl.a. risken för en otillbörlig in-

skränkning av möjligheterna till politisk opinionsbildning och svårigheter att precisera det straffbara området – kunde emellertid anföras mot införandet av en bestämmelse av det diskuterade slaget och kommitténs majoritet ansåg att dessa skäl var så starka att någon utvidgning inte borde ske av det kriminaliserade området såvitt gäller deltagande i eller stöd till sammanslutningar där allvarligt brottslighet förekommer. En minoritet förordade dock att en utvidgning av det kriminaliserade området skulle ske i enlighet med den utarbetade modellen. Den del av betänkandet som rör straffansvar för deltagande i vissa organisationer behandlades inte i propositionen Hets mot folkgrupp, m.m. (2001/02:59).

Frågan om medlemskap i terroristorganisation berörs i den av regeringen nyligen till riksdagen överlämnade propositionen om straffansvar för terroristbrott (prop. 2002/03:38). I propositionen föreslås vissa lagändringar, bl.a. en ny lag om straff för terroristbrott, som syftar till att genomföra det inom EU antagna rambeslutet om bekämpande av terrorism. Enligt rambeslutet skall medlemsländerna kriminalisera vissa handlingar som begås inom ramen för särskilt planlagd och organiserad terroristbrottslighet. Det skall vara straffbart att leda en terroristgrupp. Det skall även vara straffbart att delta i gruppens verksamhet, vari inbegrips att förse den med information, materiellt stöd eller alla former av finansiering, om den som deltar i gruppens verksamhet har vetskap om att detta deltagande bidrar till gruppens brottsliga verksamhet, dvs. att begå terroristbrott. Att vara medlem i en viss organisation eller allmänt sympatisera med de mål en organisation har faller utanför det straffbara området. Det är således endast aktiva handlingar som kan visas bidra till gruppens terroristbrottslighet som är straffbara. För straffbarhet förutsätts dessutom att den som deltar har vetskap om att just detta deltagande kommer att bidra till gruppens terroristbrottslighet. Enligt regeringen torde de handlingar som enligt rambeslutet skall vara straffbara i svensk rätt i huvudsak täckas av gällande bestämmelser om ansvar för medverkan, försök, förberedelse och stämpling till brott (s. 40 f).

Utskottet anser att de skäl mot att införa ett förbud mot deltagande i rasistiska och kriminella organisationer som Kommittén om brottslighet med anknytning till vissa organisationer m.m. lade fram i sitt betänkande (SOU 2000:88) fortfarande är giltiga. Utskottet är därför inte berett att förorda införandet av ett sådant förbud i svensk rätt och avstyrker bifall till motion Ju338.

Påföljd för personrån

I motion Ju365 (kd) begärs en utvärdering av påföljderna för personrån. Motionärerna bakom motionen anför bl.a. att antalet personrån har ökat dramatiskt i storstäderna och att rånarna oftast är mycket unga och uppträder i gäng. Respekten för ordningsmakten hos dessa ungdomar har enligt motionärerna minskat, detta till stor del beroende på att påföljden för brottsligheten inte anses vara tillräckligt avskräckande och att reaktionen på brottet kommer för sent.

Straffskalan för rån innefattar fängelse i lägst ett och högst sex år. För grovt rån är straffskalan fängelse i lägst fyra och högst tio år (8 kap. 5 och 6 §§ brottsbalken).

I brottsbalken finns emellertid regler om särbehandling av unga lagöverträdare. Av 30 kap. 5 § följer att det krävs synnerliga skäl för att en person skall kunna dömas till fängelse för brott han begått före 18 års ålder. Vidare gäller att för brott som någon begått efter det att han fyllt 18 år men innan han fyllt 21 år fängelse endast får dömas ut om det med hänsyn till gärningens straffvärde eller annars finns särskilda skäl för det. Den unges ålder skall dessutom enligt 29 kap. 7 § beaktas vid straffmätningen. Regelsystemet syftar till att se till att ungdomar som döms för brott, så långt som möjligt, får påföljder som verkställs av sociala myndigheter.

Regeringen beslutade i augusti 2002 att tillsätta en utredning med uppdrag att bl.a. göra en översyn av påföljdssystemet för unga lagöverträdare och följa upp och vidareutveckla 1999 års påföljdsreform såvitt avser de unga lagöverträdarna. Utredaren skall redovisa sitt uppdrag till regeringen senast vid utgången av september 2004 (dir 2002:95).

Vad gäller påföljder för unga som begår personrån är utskottet, i avvaktan på resultatet av den tillsatta utredningen om påföljder för unga lagöverträdare, inte berett att nu göra några uttalanden. Utskottet föreslår att riksdagen avslår motion Ju365 i nu behandlade delar.

Påföljder för narkotikabrott

I motion Ju281 (m) begärs att livstids fängelse införs för grovt narkotikabrott och att maximistraffet för ringa narkotikabrott höjs från sex månaders fängelse till ett års fängelse.

Utskottet har vid flera tillfällen tidigare behandlat liknande motionsyrkanden rörande straffskalor för narkotikabrott, senast våren 2002 i samband med regeringens proposition 2001/02:91 Nationell narkotikahandlingsplan (yttr. 2001/02:JuU5y s. 8 f).

Frågor om straffskalor och därmed sammanhängande frågor behandlades inte i propositionen. Narkotikakommissionen hade i sitt betänkande Vägvalet – den narkotikapolitiska utmaningen (SOU 2000:126), som låg till grund för den aktuella propositionen, inte funnit anledning att föreslå förändringar i de då gällande straffbestämmelserna i narkotikastrafflagen. Det innebar bl.a. att kommissionen inte ansåg det fanns skäl att införa livstids fängelse i straffskalan för grovt narkotikabrott. Vidare fann kommissionen inte annat än att den straffmätning som då tillämpades i narkotikamål fick anses vara lämplig.

Inte heller utskottet såg anledning att ändra straffskalorna – eller tillämpningen av desamma – för vare sig ringa eller grovt narkotikabrott.

När det gällde yrkandet om livstidsstraff konstaterade utskottet att man under 1990-talet i princip årligen haft att ta ställning till denna fråga. Utskottet har vid samtliga tillfällen konstaterat att de straff som mäts ut för grovt narkotikabrott regelmässigt är långa och att något behov av ytterligare straffskärpningar inte ansetts föreligga. Det har också hänvisats till att införandet

av livstidsstraff som påföljd för grovt narkotikabrott inte ligger i linje med 1980-talets reformarbete på påföljdssystemets område med att utmönstra de tidsbestämda straffen.

Utskottet avstyrkte mot denna bakgrund bifall till de förra året behandlade motionsyrkandena.

Utskottet har inte någon annan uppfattning i dag och avstyrker bifall till motion Ju281 i här behandlade delar.

Preskriptionstid för miljöbrott och brott mot djurskyddslagen

I motion Ju257 (mp) begärs att preskriptionstiderna för miljöbrott och brott mot djurskyddslagen ses över. I motion Ju340 (kd) begärs att preskriptionstiden för miljöbrott förlängs.

För brott enligt miljöbalken och djurskyddslagen (1988:534) gäller de bestämmelser om åtals- och påföljdspreskription som följer av brottsbalken.

Enligt 35 kap. 1 § brottsbalken gäller bl.a. att påföljd för brott inte får ådömas om inte den misstänkte häktats eller erhållit del av åtal för brottet inom två år, om det på brottet inte kan följa svårare straff än fängelse i ett år, fem år, om svåraste straffet är högre men inte över fängelse i två år och tio år, om svåraste straffet är högre men inte över fängelse i åtta år. Innefattar en handling flera brott får påföljd ådömas för alla brotten så länge påföljd kan ådömas för något av dem. De ovan angivna tiderna skall, enligt 35 kap. 4 § brottsbalken, räknas från den dag brottet begicks.

Utskottet har tidigare behandlat liknande yrkanden som de nu aktuella (bet. 2001/02:JuU10 s. 30 f). Utskottet framhöll att det i svensk lagstiftning gäller generella bestämmelser om preskription vilka följer brottets straffvärde. Detta innebär att alla brott med likartat straffvärde normalt har samma preskriptionstid. För att kunna motivera en avvikelse från de generellt gällande preskriptionstiderna måste enligt utskottet starka skäl kunna åberopas, i synnerhet om fråga är att förlänga preskriptionstiden. Enligt utskottet förelåg inte skäl att införa en sådan avvikelse för brott enligt miljöbalken eller djurskyddslagen, varför då aktuellt motionsyrkande avstyrktes.

Utskottet vidhåller sin tidigare inställning i frågan. Motion Ju257 och motion Ju340 i nu behandlad del avstyrks.

Rattfylleri

I motion Ju216 (fp) begärs att personer som för tredje gången gjort sig skyldiga till rattfylleri skall dömas till behandling för sitt missbruk. I motion Ju388 (s) begärs en översyn av tillämpningen av bestämmelser om påföljd för rattfylleri med utgångspunkt i att grovt rattfylleri bör leda till fängelsestraff.

I motion Ju372 (s) begärs att s.k. eftersupning straffbeläggs i syfte att förbättra möjligheterna att lagföra rattfylleri. Motionärerna efterlyser en lagstiftning i Sverige efter mönster av vad som gäller i t.ex. Norge.

I motion So442 (fp) begärs en översyn av reglerna om drograttfylleri. Enligt motionärerna bör utredningen avse såväl straffsatsen som beviskraven för

drograttfylleri, varvid de senare bör harmonieras med dem för alkoholpåverkade bilförare.

Enligt 4 § första stycket lagen (1951:649) om straff för vissa trafikbrott skall den dömas för rattfylleri som för ett motordrivet fordon eller en spårvagn efter att ha förtärt alkoholhaltiga drycker i så stor mängd att alkoholkoncentrationen under eller efter färden uppgick till minst 0,2 promille i hans blod eller 0,10 milligram per liter i hans utandningsluft.

För rattfylleri döms också, enligt paragrafens andra stycke, den som för ett motordrivet fordon eller en spårvagn efter att ha intagit narkotika som avses i 8 § narkotikastrafflagen (1968:64) i så stor mängd att det under eller efter färden finns något narkotiskt ämne kvar i blodet. Detta gäller dock inte om narkotikan intagits i enlighet med läkares eller annan behörig receptutfärdares ordination.

Av tredje stycket i samma paragraf framgår att även den som vid förandet av ett motordrivet fordon eller en spårvagn är så påverkad av alkoholhaltiga drycker att det kan antas att han eller hon inte på betryggande sätt kan föra fordonet skall dömas för rattfylleri. Detsamma gäller om föraren är lika påverkad av något annat medel (s.k. kliniskt rattfylleri).

Straffet för rattfylleri är böter eller fängelse i högst sex månader.

Är brottet grovt, skall föraren enligt 4 a § trafikbrottslagen dömas för grovt rattfylleri till fängelse i högst två år. Vid bedömning av om brottet är grovt skall särskilt beaktas om föraren har haft en alkoholkoncentration som uppgått till minst 1,0 promille i blodet eller 0,50 milligram per liter i utandningsluften, om föraren annars har varit avsevärt påverkad av alkohol eller något annat medel eller om framförandet av fordonet har inneburit en påtaglig fara för trafiksäkerheten.

Grovt rattfylleri är ett brott av sådan art att fängelse normalt skall väljas som påföljd (se 30 kap. 4 § brottsbalken). Rätten kan dock med tillämpning av 30 kap. 9 § brottsbalken döma till skyddstillsyn i vissa fall. Som särskilda skäl för att välja skyddstillsyn i stället för fängelse kan rätten beakta om missbruk av t.ex. alkohol i väsentlig grad har bidragit till att brottet begåtts och den tilltalade förklarar sig villig att gå igenom lämplig behandling som enligt en för honom uppgjord plan kan anordnas i samband med verkställigheten (kontraktsvård). Även i andra fall kan en dom på skyddstillsyn förenas med föreskrift om behandling. Verkställigheten av korta fängelsestraff sker i många fall genom intensivövervakning med elektronisk kontroll.

Under det senaste dryga decenniet har ett flertal reformer genomförts beträffande rattfylleribrotten.

Den 1 juli 1990 sänktes straffbarhetsgränsen för rattfylleri från 0,5 till 0,2 promille alkohol i blodet och trafiknykterhetsbrotten delades in i två svårhetsgrader, rattfylleri och grovt rattfylleri. Vid bedömning av om ett brott är grovt skulle, förutom alkoholhalten och påverkansgraden, särskilt beaktas om körningen hade inneburit påtaglig fara för trafiksäkerheten (prop. 1989/90:2). Målet med sänkningen av straffbarhetsgränsen var bl.a. att motverka riskbetenden även för grupper som kan vara mer benägna att bli påverkade av en

förhållandevis måttlig alkoholkonsumtion än genomsnittsföraren, t.ex. ungdomar (prop. s. 32). Vad gäller frågan om s.k. drograttfylleri anfördes bl.a. att det uppenbart krävdes en särskild straffbeläggning som tar sikte på de fall då en förare är påverkad av annat medel än alkohol. Den föreslagna bestämmelsen innebar att ansvar för s.k. kliniskt rattfylleri skulle kunna komma i fråga så snart föraren var så påverkad att han vid en objektiv bedömning framstår som olämplig som förare. (prop. s. 35 f). Normalpåföljden för rattfylleri skulle enligt propositionen komma att bli böter. Om straffvärdet för en gärning var så stort att det föranleder fängelse bör den bedömas som grovt rattfylleri. Även vid flerfaldig brottslighet och återfall kan fängelse komma i fråga för rattfylleri (prop. s. 48).

Vid behandlingen av propositionen i riksdagen anslöt sig utskottet till regeringens förslag utom såvitt avsåg den föreslagna sänkningen av den nedre straffbarhetsgränsen, där utskottet förordade en sänkning till 0,2 promille till skillnad mot föreslagna 0,3 (bet. 1989/90:JuU2 s. 1 f).

År 1994 sänktes gränsvärdet för grovt rattfylleri från 1,5 till 1,0 promille alkohol i blodet. Regeringen uttalade i motiven bl.a. att normalpåföljden för grovt rattfylleri skall vara fängelse. Bestämmelserna om vållande till annans död respektive kroppsskada eller sjukdom skärptes samtidigt när brotten begåtts i samband med trafiknykterhetsbrott (prop. 1993/94:44).

År 1999 infördes en nollgräns för narkotika i trafiken. Detta innebar att den som för ett motordrivet fordon med ett narkotiskt ämne i blodet döms för rattfylleri (prop. 1998/99:43). – För grovt rattfylleri i dessa fall krävs att föraren varit avsevärt påverkad eller att framförandet av fordonet inneburit en påtaglig fara för trafiksäkerheten.

Utskottet har tidigare haft att ta ställning till motionsyrkanden rörande drograttfylleri, senast under våren 2002 (yttr. 2001/02:JuU5y s.15 f). Utskottet framhöll därvid att det till skillnad från vad som gäller vid alkoholpåverkan inte finns några fastställda gränsvärden för narkotika i trafiken. Bakgrunden till detta, anförde utskottet, är att det för närvarande inte är möjligt att införa en reglering med gränsvärden för andra trafikfarliga medel än alkohol. Det allt överskuggande problemet i sammanhanget var att genom vetenskapliga studier eller på annat sätt fastställa sambandet mellan en viss påvisad koncentration av en drog i blodet och en viss trafikfarlig påverkan (se prop. 1998/99:43 s. 22). Detta innebar emellertid enligt utskottet inte att narkotikapåverkade bilförare undgår ansvar för grovt rattfylleri. Den i bestämmelsen angivna promillehalten för alkohol är endast en av de omständigheter som kan föranleda att brottet bedöms som grovt; har den som är narkotikapåverkad varit avsevärt påverkad eller har bilfärden inneburit en påtaglig fara för trafiksäkerheten kan brottet också vara att bedöma som grovt. Mot bakgrund härav, och då bestämmelserna om drograttfylleri nyligen hade varit föremål för såväl utredning som lagstiftning, ansåg utskottet att det inte fanns skäl till en sådan översyn som då föreslogs.

Vad gäller s.k. eftersupning gäller enligt den norska lagstiftningen att en förare av motorfordon inte får inta alkohol eller annat berusande eller bedö-

vande medel under de första sex timmarna efter en körning om han eller hon förstår eller måste ha förstått att körningen kan leda till polisundersökning. Förbudet mot eftersupning gäller dock inte efter det att blodprov eller alkoholutandningsprov tagits eller efter det att polisen beslutat att något sådant prov inte skall tas.

Utskottet har vid flera tillfällen behandlat och avstyrkt motioner angående eftersupning, senast under våren 2002 (bet. 2001/02:JuU10 s. 26 f). Utskottet vidhöll då sin tidigare inställning, dvs. att problemet med påstådd eftersupning torde vara relativt litet sett i förhållande till samtliga trafiknykterhetsbrott och att tungt vägande invändningar av bl.a. rättssäkerhetsnatur kan riktas mot att införa ett förbud mot eftersupning.

Utskottet har inhämtat att det inom Regeringskansliet har initierats ett arbete som går ut på att göra en utvärdering och analys av de reformer som skett beträffande rattfylleribrottet under det senaste decenniet. I samband därmed kommer bl.a. att tas upp hur bestämmelser avseende påföljdsval, principer för straffvärdesbestämning och frågor om vårdbehov kommit att tillämpas. I arbetet kommer också reformernas effekt på trafiksäkerhetsområdet att utvärderas. Enligt utskottet bör detta arbete inte föregripas. Motionerna Ju216, Ju372, Ju388 och So442 i här behandlade delar avstyrks.

Vållande till annans död i samband med rattfylleri

I motion Ju268 (v) begärs att ansvar för dråp skall kunna utdömas vid rattfylleri med vållande till annans död som följd.

För det fall den som gör sig skyldig till rattfylleri vid körningen orsakar annans död eller personskada skall han eller hon normalt sett, enligt 3 kap. 7 respektive 8 §§ brottsbalken, även dömas för vållande till annans död, grovt brott, respektive vållande till kroppsskada eller sjukdom, grovt brott. Vid bedömning av om brottet är grovt skall nämligen särskilt beaktas om gärningsmannen, när det krävts särskild uppmärksamhet eller skicklighet, har varit påverkad av alkohol eller något annat medel. Straffet för vållande till annans död, grovt brott, respektive vållande till kroppsskada eller sjukdom, grovt brott, skall bestämmas till fängelse i lägst sex månader och högst sex respektive fyra år.

Bestämmelserna om vållande till annans död respektive kroppsskada eller sjukdom skärptes genom en lagändring den 1 januari 1994. Ändringen innebär en straffskärpning när brotten begåtts i samband med trafiknykterhetsbrott. Sådana brott skulle som huvudregel bedömas som grova om gärningsmannen var berusad. Maximistraffet för grovt brott höjdes (prop. 1993/94:44 s. 43 f).

Som bakgrund till dessa lagändringar anfördes i propositionen (s. 49 f) att det finns situationer där skillnaden i straffvärde mellan ett uppsåtligt brott och ett grovt oaktsamt brott framstår som mycket liten. Som exempel anges fall där någon i hotfullt syfte siktar på en annan person med ett skarpladdat vapen och vapnet gått av. Straffvärdet för ett sådant förfarande närmar sig i vissa fall nivån för straffminimum för dråp. Motsvarande resonemang torde enligt

departementschefen kunna tillämpas på vissa fall av grovt vållande till annans död i samband med trafiknykterhetsbrott. Det kan nämligen förekomma fall där den som i alkoholpåverkat tillstånd framför motorfordon gör sig skyldig till ett så utpräglat risktagande att det visar sig att han i det närmaste varit helt likgiltig inför effekterna av sitt handlande.

Genom en lagändring år 2002 byttes det tidigare exemplet på när brottet som huvudregel bedöms som grovt – då gärningen begåtts vid framförande av motorfordon och föraren varit påverkad av alkohol eller annat medel – ut mot den mer generella reglering som gäller i dag (prop. 2000/01:85 s. 45 f). Det då införda kravet på särskild uppmärksamhet eller skicklighet tar bl.a. sikte på trafiksituationer (bet. 2000/01:JuU25 s. 5).

Av rättspraxis framgår att påföljden för grovt rattfylleri och vållande till annans död normalt bestäms till fängelse ett år (se t.ex. RH 1995:78 angående en kraftigt berusad bilförare som körde ihjäl en likaledes kraftigt berusad kamrat som frivilligt följt med på färden).

Utskottet har tidigare behandlat motionsyrkanden om påföljd vid rattfylleri med vållande av annans död (senast bet. 2001/02:JuU10 s. 26 f). Utskottet framhöll att vållande till annans död respektive kroppsskada normalt sett är att bedöma som grovt om brottet begåtts i samband med onykterhet i trafik. På dessa brott kan fängelse om maximalt sex respektive fyra år följa. Vid bedömningen av brottsrubriceringen i det enskilda fallet måste hänsyn dock tas till samtliga föreliggande omständigheter. Detsamma gäller vid bestämmande av påföljd för brottet. Utskottet fann då att gällande lagstiftning var utformad på ett ändamålsenligt sätt och att det inte fanns anledning att ändra i lagstiftningen.

Utskottet anser att det finns anledning att se mycket allvarligt på brott som innebär att någon som är påverkad av alkohol eller andra medel vid framförande av motorfordon orsakar andra människors död. Skillnaden i straffvärde mellan ett uppsåtligt dödande och ett grovt oaktsamt dödande i samband med rattfylleri kan, som anfördes i motiven till den skärpning av bestämmelsen om vållande till annans död som skedde 1994, i vissa fall framstå som mycket liten. Enligt utskottets mening och som också framhålls i motion Ju268 bör frågan om straffansvar när en person under rus och vid framförande av motorfordon dödar en annan bli föremål för översyn. Frågan om grovt vållande till annans död är komplicerad. Bestämmelsen om att brottet skall anses som grovt om gärningsmannen, när det krävts särskild uppmärksamhet eller skicklighet, har varit påverkad av alkohol eller något annat medel omfattar inte endast vållande till annans död i samband med trafikolyckor. Även t.ex. olyckor i arbetslivet, felbehandling inom sjukvården, vådaskjutningar vid jakt eller militärövningar, flyg-, båt- och tågolyckor omfattas av bestämmelsen. Härtill kommer att dråp, som motionärerna hänvisar till, är ett uppsåtligt brott med straffskalan fängelse från sex till tio år. En ändring i bestämmelsen rörande grovt vållande till annans död i linje med motionärernas önskemål kan få konsekvenser som är svåra att överblicka.

Som anförts ovan har det inom regeringskansliet initierats ett arbete som går ut på att göra en utvärdering och analys av de reformer som skett beträffande rattfylleribrottet under det senaste decenniet. Utskottet vill att utvärderingen också skall omfatta vållande till annans död i samband med rattfylleri. Detta bör riksdagen med anledning av motion Ju268 som sin mening ge regeringen till känna.

Påföljd för djurplågeri

I motion Ju381 (v) begärs att straffpåföljden för vanvård av djur och djurplågeri skärps.

Enligt 16 kap. 13 § brottsbalken skall den som uppsåtligen eller av grov oaktsamhet, genom misshandel, överansträngning eller vanvård eller på annat sätt, otillbörligen utsätter djur för lidande dömas för djurplågeri till böter eller fängelse i högst två år.

I 36 § djurskyddslagen (1988:534) föreskrivs att den som bryter mot vissa bestämmelser i lagen eller föreskrifter som meddelats med stöd av denna skall dömas till böter eller fängelse i högst två år. Reglerna skärptes den 1 januari 2003. Innan dess var maxstraffet fängelse i högst ett år (prop. 2001/02:93, bet. MJU20, SFS 2002:550).

I sammanhanget kan även nämnas att länsstyrelsen, när någon allvarligt försummat tillsynen eller vården av ett djur eller misshandlat djur, skall förbjuda honom eller henne att ta hand om djur eller visst slag av djur. Är det ägaren av djuret kan länsstyrelsen också ålägga honom eller henne att göra sig av med djuret och förbjuda honom eller henne att skaffa nya djur. Förbudet kan avse viss tid eller gälla tills vidare (29 § djurskyddslagen).

Utskottet har tidigare behandlat liknande motionsyrkanden (bet. 2001/02:JuU10 s. 30 f). Utskottet konstaterade att visst beredningsarbete då pågick inom Regeringskansliet såvitt gällde bestämmelserna i djurskyddslagen om vanskötsel av djur. Något arbete vad gäller bestämmelsen om djurplågeri pågick inte. Enligt utskottet hade det inte heller framkommit att skäl förelåg att då initiera en förändring i denna lagstiftning. Utskottet avstyrkte därför bifall till de aktuella motionsyrkandena.

Beredningsarbetet ledde bl.a. fram till den ovan nämnda straffskärpningen i 36 § djurskyddslagen.

Utskottet finner inte nu skäl att förordna om ytterligare skärpning av straffen för djurplågeri respektive vanvård av djur. Motion Ju381 avstyrks.

Ekologiskt nödvärn m.m.

I motion Ju254 (mp) begärs att de allmänna grunderna för ansvarsfrihet i 24 kap. brottsbalken kompletteras så att försök att avvärja ett pågående eller överhängande ingrepp i känsliga naturmiljöer faller in under den s.k. nödvärnsrätten och att bestämmelser införs om rätt att samvetsvägra, dvs. att utan påföljd vägra att utföra visst arbete.

Av 24 kap. 1 § brottsbalken följer att en gärning som någon begår i nödvärn utgör brott endast om den med hänsyn till angreppets beskaffenhet, det angräpnas betydelse och omständigheterna i övrigt är uppenbart oförsvarlig.

Rätt till nödvärn föreligger bl.a. mot ett påbörjat eller överhängande brottsligt angrepp på person eller egendom.

Enligt 24 kap. 4 § brottsbalken skall en gärning som någon begår i nöd utgöra brott endast om den med hänsyn till farans beskaffenhet, den skada som åsamkas annan och omständigheterna i övrigt är oförsvarlig. Nöd föreligger när fara hotar liv, hälsa, egendom eller något annat viktigt av rättsordningen skyddat intresse.

Av 24 kap. 6 § brottsbalken följer att en person som har handlat i nödvärn eller nöd skall gå fri från ansvar även om han eller hon har gjort mer än vad som är medgivet, om omständigheterna var sådana att han eller hon svårligen kunde besinna sig (s.k. nödvärnsexcess).

Bestämmelser om miljöbrott finns numera i 29 kap. miljöbalken.

Utskottet har tidigare behandlat liknande frågor om ekologiskt nödvärn och samvetsvägran (bet. 1994/95:JuU24 s. 24).

När det gällde ekologiskt nödvärn konstaterade utskottet att ansvarsfrihetsreglerna var tillämpliga t.ex. när det gäller brottsliga angrepp på person eller egendom. I princip var reglerna tillämpliga t.ex. vid miljöbrott enligt då gällande 13 kap. 8 a § BrB. När det däremot gällde ansvarsfrihet för att avvärja ingrepp som inte var brottsliga ställde det sig annorlunda. Enligt utskottets mening fanns det inte anledning att utvidga reglerna om ansvarsfrihet till att omfatta sådana situationer.

När det gällde s.k. samvetsvägran konstaterade utskottet först att skyldigheten att utföra t.ex. farligt arbete eller arbete som innebär spridning av gift m.m. torde vila på avtalsrättslig grund. Självklart fanns det inte heller möjlighet att med straffrättsligt stöd tvinga någon att begå brott inom ramen för sitt arbete. Utskottet ansåg att gällande regler torde tillgodose syftet med det då framställda motionsyrkandet om en reglering.

Utskottet har ingen annan uppfattning i dag, och utskottet avstyrker bifall till motion Ju254.

Frågor om straff

Livstidsstraffet

Flera motioner berör frågan om livstidsstraff. I motionerna Ju256 (mp), Ju349 (kd), Ju353 (fp) och Ju390 (v) begärs att livstidsstraffet skall ersättas med tidsbestämda straff.

Fängelse på livstid stadgas för närvarande, förutom för vissa av brotten i 22 kap. brottsbalken om landsförräderi m.m., för ett fåtal brott, bl.a. för mord, grov mordbrand, grov allmänfarlig ödeläggelse, grovt spioneri och folk mord.

Regeringen får av nåd efterge eller mildra en brottspåföljd (11 kap. 13 § reageringsformen). När det är fråga om ett livstidsstraff sker detta normalt sett genom att livstidsstraffet ersätts av ett tidsbestämt straff. Längden av de tidsbestämda straffen har sedan mitten av 1990-talet ökat något. Detta kan förklaras bl.a. av behovet att anpassa de omvandlade straffen till de straffskärpningsregler för återfall i brott och vid flerfaldig brottslighet som numera finns. En viktig förklaring ligger också i att tidsbestämningen av livstidsstraffen på senare år i allt högre grad kommit att ske efter en, i varje enskilt fall, individuell prövning av omständigheterna kring det begångna brottet och den dömdes personliga förhållanden. Efter det att straffet tidsbestämts tillämpas reglerna om villkorlig frigivning i vanlig ordning.

Regeringen tillkallade den 30 november 2000 en särskild utredare som skulle utarbeta förslag till en ny ordning för prövning av frigivning av livstidsdömda (dir. 2000:85).

Utredningen om frigivningsprövning av livstidsdömda föreslog i sitt betänkande Frigivning från livstidsstraff (SOU 2002:26) bl.a. ett system med frigivningsprövning för de livstidsdömda som skall leda till att en tidpunkt fastställs för villkorlig frigivning. Prövningen skall baseras på fakultativa regler och utformas som ett system med villkorlig frigivning grundad på förhållandena i det enskilda fallet. Tidpunkten för frigivningen skall således bestämmas efter en prövning i varje enskilt fall. Alla livstidsdömda skall dock ha rätt till frigivningsprövning när de avtjänat tio år av straffet. För att förbättra förutsebarheten för de livstidsdömda och kriminalvården skall enligt utredningens mening de kriterier som skall beaktas vid frigivningsprövningen så tydligt som möjligt regleras i lag. Med hänsyn bl.a. till behovet av straffrättslig kompetens och att det är fråga om ett litet antal ärenden per år föreslås att frågan om frigivning av livstidsdömda skall göras av Stockholms tingsrätt.

Utskottet har tidigare behandlat liknande motionsyrkanden som de nu aktuella, senast våren 2002 (bet. 2001/02:JuU10 s. 32 f). Utskottet ansåg att då pågående utredningsarbete borde avvaktas samt avlog aktuella motioner.

Betänkandet bereds för närvarande inom Justitiedepartementet.

Utskottet anser att pågående beredningsarbete bör avvaktas. Motionerna Ju256 och Ju390 samt motionerna Ju349 och Ju353 i här behandlade delar avstyrks.

Ett reformerat straffsystem m.m.

I motion Ju236 (m) begärs vissa förändringar i brottsbalkens påföljdssystem, bl.a. förespråkas att straffsystemet skall ses över och reformeras samt att påföljderna i vissa fall bör skärpas. Vidare begärs att den s.k. mängdrabatten som tillämpas när någon skall dömas för flera brott avskaffas och att obligatoriskt maximistraff skall dömas ut för den som för tredje gången döms för ett grovt vålds- eller sexualbrott, om inte särskilda skäl föreligger däremot. I motionerna Ju249 och Ju285 (båda c) begärs att återfall i likartad brottslighet bör bedömas som en försvårande omständighet vid straffmätningen. I motion Ju249 begärs även att straffskalornas miniminivå höjs vid grova brott.

När det gäller den s.k. mängdrabatten följer det av 30 kap. 3 § brottsbalken att rätten, om någon döms för flera brott, normalt sett skall döma till gemensam påföljd för brottet.

Härvid gäller att böter får användas som gemensamt straff endast om böter kan följa på vart och ett av brotten. Fängelse får däremot användas som gemensamt straff om fängelse kan följa på något av brotten (25 kap. 5 § och 26 kap. 2 § brottsbalken).

Bestämmelser om fängelsestraffets längd när någon döms för flera brott finns i 26 kap. 2 § brottsbalken. Härav följer att fängelse på viss tid inte får överstiga de högsta straffen för brotten sammanlagda med varandra. Fängelsestraffet får inte heller överstiga det svåraste straffet med mer än ett år om det svåraste straffet är kortare än fängelse i fyra år. Om det svåraste straffet är fängelse i fyra år men inte uppgår till fängelse i åtta år får det svåraste straffet överskridas med två år. Om, slutligen, det svåraste straffet är fängelse i åtta år eller längre får det svåraste straffet överskridas med fyra år. Det anförda innebär t.ex. att straffet för två eller flera fall av misshandel och/eller stöld maximalt är fängelse i tre år. Om däremot flera fall av t.ex. grov stöld föreligger till bedömning är det maximala straffet fängelse i åtta år.

I sammanhanget bör även nämnas att det enligt 29 kap. 1 § brottsbalken är den samlade brottslighetens straffvärde som skall ligga till grund för domstolens bedömning beträffande straffmätningen.

När det gäller återfall i brott finns det vid tillämpningen av det nuvarande påföljdssystemet möjlighet att beakta återfallet på olika sätt.

Enligt 30 kap. 4 § brottsbalken får rätten som ett skäl att välja fängelse, i stället för en icke frihetsberövande påföljd, beakta att den tilltalade tidigare gjort sig skyldig till brott.

Vidare skall rätten normalt sett, om den som är villkorligt frigiven från ett fängelsestraff återfaller i brott under prövotiden, förverka den villkorligt medgivna friheten eller del av denna (34 kap. 4 § brottsbalken).

Om det förhållandet att en person har återfallit i brott inte tillräckligt kan beaktas genom påföljdsvalet eller genom förverkande av villkorligt medgiven frihet skall rätten vid straffmätningen, utöver brottets straffvärde, beakta återfallet (29 kap. 4 § brottsbalken).

Vid återfall i brott finns också i vissa fall en möjlighet för domstolarna att döma till ett högre straff än vad som annars kan följa på det aktuella brottet (26 kap. 3 § brottsbalken).

Utskottet har tidigare behandlat motionsyrkanden liknande de som nu är aktuella, senast våren 2002 (bet. 2001/02:JuU10 s. 33 f). Utskottet ansåg därvid att brottsbalkens bestämmelser om påföljdsval och straffmätning har fått en tillfredsställande utformning. Enligt utskottets mening gav gällande lagstiftning domstolarna goda möjligheter att utifrån brottet och den tilltalades personliga förhållanden välja en adekvat påföljd för brottet. Goda möjligheter fanns enligt utskottet också att nyansera påföljdsbedömningen för det fall att den tilltalade samtidigt skall dömas för flera brott. Vad gällde önskemålet om en översyn av straffskalorna i brottsbalken kunde utskottet då inte

se att det fanns behov av en sådan översyn. Vidare ansåg utskottet att gällande lagstiftning gav goda möjligheter för domstolarna att vid straffmätningen beakta att en person har återfallit i brott. Hänsyn skall därvid tas till omständigheterna i det enskilda fallet. Enligt utskottet var denna ordning ändamålsenlig, och utskottet avstyrkte då aktuella motionsyrkanden.

Utskottet har alltjämt denna uppfattning. Motionerna Ju236 och Ju249 i här behandlade delar samt motion Ju285 avstyrks.

Villkorlig frigivning

I motion Ju265 (v) yrkas att förstagångsförbrytare skall kunna friges villkorligt när halva strafftiden avtjänats.

Enligt 26 kap. 6 § brottsbalken skall den som avtjänar fängelse på viss tid normalt sett friges villkorligt när två tredjedelar av strafftiden, dock minst en månad, har avtjänats.

Bestämmelserna om villkorlig frigivning trädde i kraft den 1 januari 1999 (SFS 1998:604). Tidigare gällde att villkorlig frigivning fick ske efter det att halva strafftiden avtjänats om strafftiden var två år eller längre.

Utskottet uttalade i samband med införandet av nu gällande bestämmelser följande. Systemet med villkorlig frigivning efter halva strafftiden har i vissa fall utsatts för betydande kritik. Den har främst avsett skillnaden mellan det utdömda straffet och den tid som avtjänats i anstalt. Utskottet anser att det inte är lämpligt med ett system som innebär att bara halva det utdömda straffet verkställs genom vistelse i anstalt. Den nuvarande möjligheten till villkorlig frigivning efter halva strafftiden bör därför – som regeringen föreslagit – slopas (bet. 1997/98:JuU21 s. 11 f).

Utskottet har tidigare behandlat liknande motionsyrkanden som det nu framställda (bet. 2001/02:JuU10 s. 34 f). Utskottet såg då ingen anledning till att förespråka att en möjlighet till halvtidsfrigivning återinfördes.

Utskottet har ingen annan uppfattning i dag, och utskottet avstyrker bifall till motion Ju265 i här behandlad del.

Samhällstjänst

I motion Ju349 (kd) begärs att en utvärdering görs av samhällstjänstdomar för att utröna om tillämpningen är likartad vid landets domstolar.

Villkorlig dom får, om den tilltalade samtycker till det, förenas med en föreskrift om samhällstjänst. Även skyddstillsyn får, med den tilltalades samtycke, förenas med en föreskrift om samhällstjänst. En sådan föreskrift skall avse skyldighet att utföra oavlönat arbete i lägst 40 och högst 240 timmar (27 kap. 2 a § och 28 kap. 2 a § brottsbalken).

Samhällstjänst infördes på försök den 1 januari 1990. En föreskrift om samhällstjänst kunde då endast beslutas i samband med dom på skyddstillsyn. Systemet med samhällstjänst såsom alternativ till fängelse permanentades genom lagstiftning år 1998. Samtidigt infördes en möjlighet att meddela

föreskrift om samhällstjänst vid villkorlig dom. Den nya lagstiftningen trädde i kraft den 1 januari 1999 (prop. 1997/98:96, bet. JuU21, SFS 1998:604).

I propositionen anförde regeringen också att den hade för avsikt att utvärdera påföljdsreformen när den varit i kraft en tid (prop. s. 182).

Regeringen gav år 2001 i uppdrag åt Brottsförebyggande rådet att utvärdera påföljdscombinationerna villkorlig dom med föreskrift om samhällstjänst och skyddstillsyn förenad med föreskrift om samhällstjänst såsom de kommit att tillämpas, främst efter den 1 januari 1999.

Brottsförebyggande rådet har i rapporten Samhällstjänst – I samhällets tjänst? (BRÅ-rapport 2003:3) redovisat regeringsuppdraget. I rapporten konstateras bl.a. att samhällstjänst som påföljd sällan ersätter fängelsestraff som är längre än ett par månader. Det används ofta vid skattebrott och grovt rattfylleri, men sällan vid stöld och olovlig körning. Det förklaras bl.a. av att den dömde måste klara av att sköta sin samhällstjänst. Är risken för misskötsamhet stor är samhällstjänst inget lämpligt alternativ. Ett problem är att det är svårt för frivården att hitta tillräckligt med arbetsplatser med lämpliga arbetsuppgifter. Flera frivårdsenheter efterlyser också en policy med tydligare riktlinjer och direktiv för verkställighet av påföljden. I rapporten konstateras att allvarlig misskötsamhet är sällsynt. BRÅ uppmärksammar dock att det saknas tydliga och enhetliga riktlinjer för hur misskötsamhet skall bedömas och hanteras av frivård, övervakningsnämnder och åklagare.

BRÅ:s rapport bereds för närvarande inom Justitiedepartementet.

Utskottet kan inte finna annat än att motionsönskemålet om en utvärdering av samhällstjänstdomar i stort får anses vara tillgodosett genom den utvärdering som Brottsförebyggande rådet har gjort. Beredningen av BRÅ:s rapport får nu avvaktas. Motion Ju349 i här berörd del avstyrks.

Reservationer

1. Upplopp (punkt 1)

av Alice Åström (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 1. Därmed bifaller riksdagen motion 2002/03:Ju266.

Ställningstagande

Brottsbalkens bestämmelser om upplopp respektive våldsamt upplopp är ålderdomligt formulerade. De uttalanden som görs i motiven till bestämmelsen ger inte tillräcklig vägledning vid bedömningen av olika situationer som kan uppstå i ett modernt samhälle. Detta har bl.a. visat sig vid Högsta domstolens överprövning av ett antal domar rörande våldsamt upplopp i samband med EU-toppmötet i Göteborg år 2001. Dessa domar tyder bl.a. på att en förändring har skett i praxis vad gäller påföljd för våldsamt upplopp. Enligt min mening bör en översyn ske av bestämmelserna om upplopp respektive våldsamt upplopp. Det får ankomma på regeringen att tillsätta en utredning i frågan.

2. Barnpornografi (punkt 2)

av Johan Pehrson (fp), Ragnwi Marcelind (kd), Torkild Strandberg (fp) och Viviann Gerdin (c).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 2. Därmed bifaller riksdagen delvis motionerna 2002/03:K410 och 2002/03:So360 yrkande 8.

Ställningstagande

Den tekniska utvecklingen har gått framåt markant sedan förbudet mot innehav av barnpornografi trädde i kraft den 1 januari 1999. Med en normal bredbandsuppkoppling har man i dag till en relativt låg kostnad i princip obegränsad tillgång till Internet. I stället för att ladda ned bilder till sin dator kan man skaffa sig tillträde till särskilda sajter med t.ex. barnpornografiska bilder och titta på bilderna där. Andra förfaranden som dykt upp under senare år är s.k.

cyberhårddiskar, där man kan hyra utrymme på en hårddisk som ligger ute på Internet, och s.k. peer-to-peer-sidor, där olika användare kan byta filer med varandra. Ett flertal andra länder, bl.a. Storbritannien, Norge och Danmark, har infört förbud mot barnpornografi som sträcker sig längre än vad det svenska förbudet gör. Vi anser att det svenska förbudet bör utvidgas och förtydligas till att avse även sådana förfaranden som vi nu nämnt.

Det får ankomma på regeringen att återkomma till riksdagen med ett lagförslag som tillgodoser vad vi nu anfört.

3. Ökad rättstrygghet för homosexuella m.fl. (punkt 3)

av Johan Pehrson (fp) och Torkild Strandberg (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 3. Därmed bifaller riksdagen delvis motionerna 2002/03:Ju283 yrkandena 5 och 6, 2002/03:Ju287 yrkandena 1 och 2 samt 6–8, 2002/03:Ju292, 2002/03:Ju293 och 2002/03:L249 yrkandena 9–11 samt avslår motionerna 2002/03:Ju287 yrkandena 3–5 och 2002/03:A315 yrkande 12.

Ställningstagande

I arbetet med att förhindra och utreda brott mot homo-, bi- eller transsexuella spelar polisen självfallet en mycket viktig roll. Polisens insatser är också av ovärderligt slag vad gäller att på ett adekvat sätt ta hand om brottsoffer ur denna grupp. Enligt vår mening finns det dock mycket som kan göras för att detta arbete skall bli än mer effektivt. Det som främst behövs är inte ändrade lagar utan ökade kunskaper och bättre rutiner inom polisen. Mycket tyder på att vissa utredningar skulle kunna bedrivas effektivare om speciella utredare med god kännedom om de homo- och bisexuellas situation deltar i arbetet. Polisen måste också bl.a. bli bättre på att bemöta brottsoffer ur dessa grupper, t.ex. genom ett tätare samarbete med de frivilligorganisationer som finns på området. En annan åtgärd som bör vidtas är att genom utbildning m.m. förstärka HBT-kompetensen inom hela rättsväsendet. Härigenom skulle också tillfälle ges att förbättra kunskapen om straffskärpningsbestämmelsen i 29 kap. 2 § 7 brottsbalken. Det är angeläget att hänsyn tas till hithörande brottslighets karaktär av hatbrott vid straffmätningen. Regeringen bör därför ges i uppdrag att vidta erforderliga åtgärder för att tillgodose vad vi nu anfört med anledning av motionerna Ju283, Ju287, Ju292, Ju293 och L249 i berörda delar. Övriga här aktuella yrkanden bör avslås av de skäl majoriteten anfört.

4. Ökad rättstrygghet för homosexuella m.fl. (punkt 3)

av Alice Åström (v) och Leif Björnlod (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 4. Därmed bifaller riksdagen delvis motionerna 2002/03:Ju283 yrkandena 5 och 6, 2002/03:Ju287, 2002/03:Ju292, 2002/03:Ju293, 2002/03:L249 yrkandena 9–11 samt 2002/03:A315 yrkande 12.

Ställningstagande

Homosexuella, bisexuella och transpersoner (HBT-personer) utsätts ofta för olika typer av förtryck, våld och diskriminering i samhället. Trots detta ger inte lagstiftningen dessa grupper tillräckligt skydd. Särskilt transpersoner saknar det skydd som olika bestämmelser ger andra utsatta grupper i samhället, trots att transpersoner ofta tydligt skiljer sig från den normativa könsrollen och därmed är särskilt utsatta. Enligt vår mening måste åtgärder vidtas för att stärka skyddet för samtliga dessa grupper.

Enligt 16 kap. 9 § brottsbalken är det förbjudet för en näringsidkare att diskriminera en person på grund av att denne har homosexuell läggning. Däremot ger bestämmelsen inget skydd åt personer som är bisexuella eller transpersoner.

Den som sprider missaktning mot en grupp av personer med anspelning på deras sexuella läggning kan dömas för hets mot folkgrupp enligt 16 kap. 8 § brottsbalken. Hets mot en grupp med anspelning på deras könsidentitet omfattas dock inte av bestämmelsen.

Enligt 29 kap. 2 § 7 brottsbalken är det en försvårande omständighet om syftet med ett brott är att kränka en person på grund av dennes sexuella läggning. Däremot omfattar bestämmelsen inte uttryckligen transpersoner, vilket vi anser vara olyckligt med hänsyn till denna grupps stora utsatthet för riktad brottslighet.

En åklagare har enligt 5 kap. 5 § 4 brottsbalken möjlighet att under vissa förutsättningar väcka åtal för förolämpning mot någon med anspelning på hans eller hennes homosexuella läggning. Bestämmelsen omfattar däremot inte annan sexuell läggning än homosexualitet och inte heller sexuell identitet.

Samtliga de bestämmelser vi redovisat ovan bör enligt vår mening utsträckas till att omfatta såväl sexuell läggning som sexuell identitet. Det finns enligt vår mening ingen anledning att avvakta Diskrimineringskommitténs arbete på detta område. I stället bör regeringen snarast återkomma till riksdagen med ett lagförslag i enlighet med vad vi har anfört.

I arbetet med att förhindra och utreda brott mot homo-, bi- eller transsexuella spelar polisen självfallet en mycket viktig roll. Polisens insatser är också av ovärderligt slag vad gäller att på ett adekvat sätt ta hand om brottsoffer ur

denna grupp. Enligt vår mening finns det dock mycket som kan göras för att detta arbete skall bli än mer effektivt. Polisen måste bl.a. bli bättre på att bemöta brottsoffer ur dessa grupper. För att lyckas med detta skulle polisen behöva ett tätare samarbete med de HBT-organisationer som finns. En sådan samverkan skulle både öka polisens kunskaper och höja förtroendet för polisväsendet inom en brottsutsatt grupp där många drar sig för att anmäla brott eftersom de känner oro för vilket bemötande de skulle få hos polisen. En annan åtgärd som bör vidtas är att genom utbildning m.m. förstärka HBT-kompetensen inom hela rättsväsendet. Regeringen bör därför även ges i uppdrag att vidta erforderliga åtgärder för att tillgodose vad vi nu anför.

5. Ökad rättstrygghet för homosexuella m.fl. (punkt 3)

av Viviann Gerdin (c).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 5. Därmed bifaller riksdagen delvis motionerna 2002/03:Ju283 yrkandena 5 och 6, 2002/03:Ju287 yrkandena 1, 2, 4 och 6–8, 2002/03:Ju292, 2002/03:Ju293, 2002/03:L249 yrkandena 9–11 och 2002/03:A315 yrkande 12 samt avslår motion 2002/03:Ju287 yrkandena 3 och 5.

Ställningstagande

Homosexuella, bisexuella och transpersoner (HBT-personer) utsätts ofta för olika typer av förtryck, våld och diskriminering i samhället. Trots detta ger inte lagstiftningen dessa grupper tillräckligt skydd. Särskilt transpersoner saknar det skydd som olika bestämmelser ger andra utsatta grupper i samhället, trots att transpersoner ofta tydligt skiljer sig från den normativa könsrollen och därmed är särskilt utsatta. Enligt min mening måste åtgärder vidtas för att stärka skyddet för samtliga dessa grupper.

Enligt 29 kap. 2 § 7 brottsbalken är det en försvårande omständighet om syftet med ett brott är att kränka en person på grund av dennes sexuella läggning. Däremot omfattar bestämmelsen inte uttryckligen transpersoner, vilket jag anser vara olyckligt med hänsyn till denna grupps stora utsatthet för riktad brottslighet.

En åklagare har enligt 5 kap. 5 § 4 brottsbalken möjlighet att under vissa förutsättningar väcka åtal för förolämpning mot någon med anspelning på hans eller hennes homosexuella läggning. Bestämmelsen omfattar däremot inte annan sexuell läggning än homosexualitet och inte heller sexuell identitet.

Båda dessa bestämmelser bör enligt min mening utsträckas till att omfatta såväl sexuell läggning som sexuell identitet. Det finns därvid ingen anledning att avvakta Diskrimineringskommitténs arbete på detta område. I stället bör

regeringen snarast återkomma till riksdagen med ett lagförslag i enlighet med vad jag här har anfört.

I arbetet med att förhindra och utreda brott mot homo-, bi- eller transsexuella spelar polisen självfallet en mycket viktig roll. Polisens insatser är också av ovärderligt slag vad gäller att på ett adekvat sätt ta hand om brottsoffer ur denna grupp. Enligt min mening finns det dock mycket som kan göras för att detta arbete skall bli än mer effektivt. Polisen måste bl.a. bli bättre på att bemöta brottsoffer ur dessa grupper. För att lyckas med detta skulle polisen behöva ett tätare samarbete med de HBT-organisationer som finns. En sådan samverkan skulle både öka polisens kunskaper och höja förtroendet för polisväsendet inom en brottsutsatt grupp där många drar sig för att anmäla brott eftersom de känner oro för vilket bemötande de skulle få hos polisen. En annan åtgärd är som bör vidtas är att genom utbildning m.m. förstärka HBT-kompetensen inom hela rättsväsendet. Regeringen bör därför även ges i uppdrag att vidta erforderliga åtgärder för att tillgodose vad jag nu anfört.

I fråga om brotten olaga diskriminering och hets mot folkgrupp i motion Ju287 har jag samma uppfattning som majoriteten.

6. Olaga diskriminering m.m. (punkt 4)

av Leif Björnlod (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 4 borde ha följande lydelse: Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 6. Därmed bifaller riksdagen motion 2002/03:Sf289 yrkande 5 och avslår motionerna 2002/03:Ju305, 2002/03:Ju326 och 2002/03:Ju376.

Ställningstagande

Jag anser att diskriminering måste förebyggas och motverkas inom alla områden och på alla nivåer i samhället. Det är väsentligt att detta sker genom en samordnad och samlad syn på diskrimineringsfrågorna. Dagens system har emellertid skilda lagar för olika diskriminerade grupper samt skilda lagar för arbetslivet och utanför detta. De olika lagar rörande diskriminering som finns bör samlas i en civilrättslig lag mot diskriminering – en antidiskrimineringslag baserad på mänskliga rättigheter. Jag anser därför att bestämmelsen i 16 kap. 9 § brottsbalken skall ersättas med en civilrättslig lag mot diskriminering. Denna lag skall kompletteras med en förstärkt rätt till rättshjälp. Regeringen bör få i uppdrag att genom tilläggsdirektiv till Diskrimineringskommittén se till att arbetet i denna bedrivs i linje med vad jag här anfört.

Motionerna Ju305 och Ju376 samt motion Ju326 i här behandlade delar bör dock avslås.

7. Förbud mot deltagande i rasistiska och kriminella organisationer (punkt 7)

av Ragnwi Marcelind (kd).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 7 borde ha följande lydelse: Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 7. Därmed bifaller riksdagen motion 2002/03:Ju338.

Ställningstagande

Utvecklingen under senare år visar att nya åtgärder behöver vidtas för att framgångsrikt kunna bekämpa rasistiska organisationer och annan organiserad brottslighet, som t.ex. de s.k. mc-klubbarna. Dessa organisationer utgör ett hot mot såväl enskilda personer som det demokratiska samhället. En åtgärd som jag anser skall vidtas är att kriminalisera deltagande i eller stöd till sådana organisationer. Förbudet skulle omfatta bl.a. sammanslutningar som ägnar sig åt rasistisk förföljelse genom att ligga bakom eller uppmana till allvarlig brottslighet samt s.k. mc-klubbar. Mot bakgrund av det anförda anser jag att regeringen efter utredning bör återkomma till riksdagen med förslag om att förbjuda deltagande i rasistiska och kriminella organisationer.

8. Påföljd för personrån (punkt 8)

av Ragnwi Marcelind (kd).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 8 borde ha följande lydelse: Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 8. Därmed bifaller riksdagen motion 2002/03:Ju365 yrkande 6.

Ställningstagande

Antalet personrån har ökat dramatiskt i våra storstäder under de senaste åren. Rånarna är oftast mycket unga och uppträder i gäng. Respekten för ordningsmakten hos dessa ungdomar har minskat. Till stor del beror detta på att påföljden inte anses vara tillräckligt avskräckande och att reaktionen från samhället kommer för sent. Det är angeläget att påföljderna för personrån blir så ingripande att de unga som begår sådana gärningar förstår allvaret i sina handlingar.

Regeringen bör utarbeta tilläggsdirektiv till den pågående utredningen för att beakta vad jag nu anför. Detta innebär att jag ställer mig bakom motion Ju365 i nu behandlad del.

9. Narkotikabrott (punkt 9)

av Beatrice Ask (m), Jeppe Johnsson (m) och Cecilia Magnusson (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 9 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 9. Därmed bifaller riksdagen motion 2002/03:Ju281 yrkandena 1 och 2.

Ställningstagande

Narkotikamissbruket är ett stort samhällsproblem, inte minst med hänsyn till de stora sociala problem det orsakar. Därtill kommer att det inom narkotika-hanteringen finns enorma vinster att göra, vilket medför att narkotikabrottslingarna profiterar hänsynslöst på andra människors beroende och olycka. I detta perspektiv – och med hänsyn till det allmänna rättsmedvetandet – är de straff som i dag döms ut inte alltid tillräckliga. Vi anser att en översyn bör göras av straffskalorna för narkotikabrott. Nya påföljder behövs för ringa narkotikabrott. Dagens praxis är inte ändamålsenlig; den har låg eller ingen avhållande effekt. För att ge en tydlig signal om en strängare syn bör straffmaximum för ringa narkotikabrott höjas från fängelse sex månader till fängelse ett år. Vi anser det också motiverat att införa livstidsstraff för grovt narkotikabrott.

Regeringen bör återkomma till riksdagen med erforderliga lagförslag.

10. Preskriptionstider för miljöbrott och brott mot djurskyddslagen (punkt 10)

av Ragnwi Marcelind (kd).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 10 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 10. Därmed bifaller riksdagen motion 2002/03:Ju340 yrkande 9 och avslår motion 2002/03:Ju257.

Ställningstagande

Åklagarväsendet hinner i dag inte med att utreda alla anmälningar om miljöbrott. Detta leder bl.a. till att många miljöbrott preskriberas och att den som begått brottet följaktligen går fri. Enligt min mening är detta inte acceptabelt. Situationen kräver en snabb lösning. Jag anser mot denna bakgrund att preskriptionstiderna för miljöbrott skall förlängas. Det får ankomma på regeringen att snarast återkomma till riksdagen med ett lagförslag som tillgodoser vad jag nu anfört. Däremot finner jag ingen anledning till motsvarande ändring i djurskyddslagen.

11. Preskriptionstider för miljöbrott och brott mot djurskyddslagen (punkt 10)

av Leif Björnlod (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 10 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 11. Därmed bifaller riksdagen delvis motionerna 2002/03:Ju257 och 2002/03:Ju340 yrkande 9.

Ställningstagande

Att utreda brott mot miljöbalken och djurskyddslagen kan många gånger ta lång tid på grund av ärendenas komplexitet. Till detta kommer att rättsväsendet har kapacitetsbrister, vilket gör att dessa brott hamnar längre ned i prioriteringsordningen. Sammantaget innebär detta långa handläggningstider som medför att man hamnar i tidsnöd när det gäller delgivning. Enligt min mening bör det därför övervägas att förlänga preskriptionstiderna för sådana brott.

Det får ankomma på regeringen att göra en översyn av de aktuella bestämmelserna och återkomma till riksdagen i frågan.

12. Påföljd för djurplågeri (punkt 13)

av Alice Åström (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 13 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 12. Därmed bifaller riksdagen motion 2002/03:Ju381.

Ställningstagande

Under de senaste åren har domstolarna haft att pröva flera fall av brott mot djurskyddslagen, där det rör sig om stora djurbesättningar som utsatts för vanvård. De påföljder som dömts ut har enligt min mening inte svarat mot brottets svårhetsgrad. En skärpning av lagstiftningen bör därför övervägas. Det får ankomma på regeringen att utreda frågan och återkomma till riksdagen med ett lagförslag som tillgodoser vad jag nu anfört.

13. Ekologiskt nödvärn m.m. (punkt 14)

av Leif Björnlod (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 14 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 13. Därmed bifaller riksdagen motion 2002/03:Ju254.

Ställningstagande

De allmänna grunderna för ansvarsfrihet i 24 kap. brottsbalken bör kompletteras så att ett försök att avvärja ett pågående eller överhängande ingrepp i känsliga naturområden, t.ex. genom att kedja fast sig vid ett träd, omfattas av bestämmelserna om nödvärn. Nödvärnsrätten skall givetvis inte omfatta våld mot människor eller djur, inte heller skadegörelse av annans egendom. Vidare bör det införas bestämmelser som gör det möjligt för en enskild att vägra uträtta vissa arbetsuppgifter, t.ex. sådana uppgifter som kan skada känsliga naturmiljöer eller sådana som direkt eller indirekt kan främja rasistiska organisationers verksamhet, utan att detta skall få konsekvenser för den enskilde.

Det får ankomma på regeringen att utreda frågan och återkomma till riksdagen med ett lagförslag som tillgodoser vad jag nu anfört.

14. Livstidsstraffet (punkt 15)

av Johan Pehrson (fp), Alice Åström (v), Ragnwi Marcelind (kd), Torkild Strandberg (fp) och Leif Björnlod (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 15 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 14. Därmed bifaller riksdagen delvis motionerna 2002/03:Ju256, 2002/03:Ju349 yrkande 13, 2002/03:Ju353 yrkande 6 och 2002/03:Ju390.

Ställningstagande

Antalet livstidsdömda i svenska kriminalvårdsanstalter har ökat under senare år. Härtill har framför allt bidragit att regeringens nådepraxis blivit mera restriktiv, vilket medfört att den faktiska strafftiden blivit längre. Livstidsstraffet är enligt vår mening inte tillfredsställande från förutsägbarhetssynpunkt, eftersom straffet regelmässigt genom nåd omvandlas till ett tidsbestämt straff. Denna ordning innebär dessutom att det är regeringen och inte domstolen som bestämmer straffets längd, vilket är otillfredsställande från konstitutionell utgångspunkt. Vi anser därför att livstidsstraffet skall avskaffas. Att enbart ändra ordningen för prövningen av när de livstidsdömda skall frigges, vilket är innebörden av det betänkande som för närvarande bereds inom Justitiedepartementet, är enligt vår mening inte tillräckligt.

Det får ankomma på regeringen att återkomma till riksdagen med ett förslag till lagändring som tillgodoser vad vi nu anfört.

15. Ett reformerat straffsystem m.m. (punkt 16)

av Beatrice Ask (m), Jeppe Johnsson (m) och Cecilia Magnusson (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 16 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 15. Därmed bifaller riksdagen delvis motionerna 2002/03:Ju236 yrkandena 6, 8 och 15, 2002/03:Ju249 yrkandena 34 och 35 samt 2002/03:Ju285.

Ställningstagande

Samhällets reaktioner mot brott skall kännetecknas av tydlighet, proportionalitet och medkänsla för såväl gärningsmännens som brottsoffrens livssituation. Ett oavvisligt mål med påföljdssystemet måste dessutom vara att påverka den dömda att bryta med sin kriminalitet och komma till rätta med de orsaker som ligger bakom den. För att kunna åstadkomma detta måste vi ha ett fungerande och allmänt accepterat påföljdssystem.

Enligt vår uppfattning uppvisar det svenska straffsystemet i dag en rad brister. De fastlagda straffskalorna i kombination med en rad regler för påföljdsbestämning och straffmätning har lett till en domstolspraxis som inte sällan strider mot medborgarnas uppfattning om lämpliga straffnivåer. För att komma till rätta med de brister som finns och åstadkomma ett mer proportionellt påföljdssystem anser vi att en rad åtgärder måste vidtas.

Straffen för grov brottslighet skall skärpas. Vi föreslår därför att straffskalorna för bl.a. rån och grov misshandel skall justeras uppåt på så sätt att straffminimum höjs från ett till två år.

Härutöver krävs det att bestämmelserna om s.k. mängdrabatt ändras. Enligt vår mening skall varje brott avspeglas i straffet på ett klarare sätt än vad som sker i dag. Återfall i brottslighet av samma art och svårhet måste på ett tydligt sätt leda till straffskärpningar. Det finns inte anledning att ge personer som har begått likartad brottslighet vid flera tillfällen någon särskild rabatt. Särskilt gäller detta personer som gång på gång återfaller i allvarlig våldsbrottslighet. Vi anser därför att det bör införas en ordning som innebär att den dömda skall erhålla det maximala straff som kan följa på brottet när han eller hon återfaller i likartad grov vålds- eller sexualbrottslighet för tredje gången, om inte särskilda skäl talar däremot.

Det får ankomma på regeringen att till riksdagen återkomma med ett lagförslag som tillgodoser vad vi nu anfört.

16. Ett reformerat straffsystem m.m. (punkt 16)

av Viviann Gerdin (c).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 16 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 16. Därmed bifaller riksdagen delvis motionerna 2002/03:Ju236 yrkande 15, 2002/03:Ju249 yrkandena 34 och 35 och 2002/03:Ju285 samt avslår motion 2002/03:Ju236 yrkandena 6 och 8.

Ställningstagande

Studier visar att en begränsad grupp personer står för en mycket stor andel av brottsligheten. Mot den bakgrunden kan det te sig stötande för allmänheten, inte minst för de personer som varit utsatta för brott, att återfallsförbrytare i vissa fall får en betydande straffrabatt eller slipper åtal för mindre förseelser. Enligt min mening skall brottslingar som vid upprepade tillfällen återfaller i brottslighet successivt och systematiskt ådömas allt längre straff. Detta bör komma till klarare uttryck i brottsbalken.

Jag anser även att utrymme måste skapas för att höja straffskalornas minimivå vid grova brott.

Det får ankomma på regeringen att till riksdagen återkomma med ett förslag som tillgodoser vad jag nu anfört.

Det anförda innebär att jag ställer mig bakom motionerna Ju236 och Ju249 i nu berörda delar. Jag är däremot inte beredd att ställa mig bakom den lösning som förordas i motion Ju236 om att maximistraff som huvudregel skall ådömas den som för tredje gången återfaller i likartad grov vålds- eller sexualbrottslighet. Inte heller kan jag se att det finns något behov av en genomgripande översyn av brottsbalken.

17. Villkorlig frigivning (punkt 17)

av Alice Åström (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 17 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 17. Därmed bifaller riksdagen motion 2002/03:Ju265 yrkande 1.

Ställningstagande

Jag är mycket kritisk till utvecklingen mot allt längre strafftider. Inte någons i världen har det visat sig att hårda fängelsestraff har någon effekt på brottsutvecklingen. Samtidigt finns det forskning som visar att långa fängelsestraff minskar möjligheterna för de intagna att återanpassa sig till samhället. Enligt min uppfattning måste alla människor, även om de har begått brott, ges en möjlighet att rehabiliteras och integreras i samhället igen. Särskilt viktigt

är det att bryta de förstagångsdömdas kriminella bana. Mot den bakgrunden anser jag att halvtidsfrigivning skall införas för dem som första gången döms till ett fängelsestraff.

Det får ankomma på regeringen att utreda frågan och återkomma till riksdagen med ett lagförslag som tillgodoser vad jag nu anfört.

18. Samhällstjänst (punkt 18)

av Ragnwi Marcelind (kd).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 18 borde ha följande lydelse: Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 18. Därmed bifaller riksdagen motion 2002/03:Ju349 yrkande 25.

Ställningstagande

Det är angeläget att domstolarna i landet har en gemensam praxis vad gäller utdömande av samhällstjänst. Den utvärdering som BRÅ har gjort av samhällstjänst som påföljd är bra men inte tillräcklig. BRÅ:s utvärdering bör kompletteras med uppgifter om hur olika domstolar tillämpar bestämmelserna om samhällstjänst för att utröna om det finns några skillnader över landet och i så fall orsakerna till dessa. Regeringen bör få i uppdrag att besluta om en komplettering av BRÅ:s utvärdering i linje med vad jag här anfört.

BILAGA

Förteckning över behandlade förslag

Motioner från allmänna motionstiden

2002/03:K410 av Inger Davidson m.fl. (kd, v, c):

Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag om att förbudet mot innehav av barnpornografi utvidgas och förtydligas på sätt som i motionen anförs.

2002/03:Ju216 av Hans Backman (fp):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att personer som för tredje gången gjort sig skyldiga till rattfylleri skall dömas till behandling för sitt missbruk.

2002/03:Ju236 av Bo Lundgren m.fl. (m):

6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av ett nytt reformerat straffsystem.
8. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag om att om inte särskilda skäl föreligger skall obligatoriska maxstraff dömas ut för personer som för tredje gången döms för ett grovt vålds- eller sexualbrott.
15. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om ett avskaffande av rabattsystemet vid påföljdsbestämningen.

2002/03:Ju249 av Johan Linander m.fl. (c):

34. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att höja straffskalornas miniminivå vid grova brott.
35. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att se över om upprepande av likartade brott bör bedömas som en försvårande omständighet i lagstiftningen.

2002/03:Ju254 av Gustav Fridolin (mp):

1. Riksdagen begär att regeringen lämnar förslag till ändringar i 24 kap. brottsbalken i enlighet med vad i motionen anförs om ekologiskt nödvärn.
2. Riksdagen begär att regeringen lämnar förslag till ändringar i relevant lagstiftning enligt vad i motionen anförs om samvetsvägran.

2002/03:Ju256 av Leif Björnlof och Gustav Fridolin (mp):

Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till sådana lagändringar att livstidsstraffet omvandlas till ett tidsbestämt straff.

2002/03:Ju257 av Leif Björnöd (mp):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om översyn av preskriptionstider för brott mot miljöbalken och djurskyddslagen.

2002/03:Ju265 av Alice Åström m.fl. (v):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att möjlighet till halvtidsfrigivning för förstagångsdomda skall införas.

2002/03:Ju266 av Alice Åström m.fl. (v):

Riksdagen begär att regeringen snarast ser över 16 kap. 1 och 2 §§ BrB i enlighet med det i motionen anförda.

2002/03:Ju268 av Alice Åström m.fl. (v):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att frågan om straffansvar när en person under rus och vid framförande av motorfordon dödar en annan skall bli föremål för översyn.

2002/03:Ju281 av Beatrice Ask m.fl. (m):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att införa livstids fängelse för grovt narkotikabrott.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att höja maxstraffet för ringa narkotikabrott från sex månader till ett år.

2002/03:Ju283 av Rossana Valeria D m.fl. (v):

5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att utbildningsinsatserna vad gäller rasistisk brottslighet skall intensifieras hos alla myndigheter och andra instanser som kommer i kontakt med brottsoffer.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att utbildningsinsatserna vad gäller homosexuella situation skall intensifieras hos alla myndigheter och andra instanser som kommer i kontakt med brottsoffer.

2002/03:Ju285 av Birgitta Carlsson och Jan Andersson (c):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att upprepande av likartade brott skall ses som en försvårande omständighet i lagstiftningen.

2002/03:Ju287 av Alice Åström m.fl. (v, s, fp, c, mp):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att könsidentitet skall nämnas i brottsbalkens bestämmelse om försvårande omständighet, 29 kap. 2 § 7.

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om utbildningsinsatser om brottsbalkens bestämmelse om försvårande omständighet, 29 kap. 2 § 7.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att sexuell läggning och könsidentitet skall omfattas av brottsbalkens bestämmelse om olaga diskriminering i 16 kap. 9 §.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att sexuell läggning och könsidentitet skall omfattas av brottsbalkens bestämmelse i 5 kap. 5 § 4.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att sexuell läggning och könsidentitet skall omfattas av brottsbalkens bestämmelse om hets mot folkgrupp i 16 kap. 8 §.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att införa ett samarbete mellan HBT-organisationer och polisen.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att höja polisens HBT-kompetens vid brottsutredningar.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om ökad HBT-kompetens inom rättsväsendet.

2002/03:Ju292 av Hillevi Larsson (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att brott med homofobiska motiv av rättsväsendet skall betraktas som lika allvarliga som brott med rasistiska motiv.

2002/03:Ju293 av Hillevi Larsson (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att brott med sexistiska motiv av rättsväsendet skall betraktas som lika allvarliga som brott med rasistiska motiv.

2002/03:Ju302 av Marietta de Pourbaix-Lundin (m):

Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag om införande av ett straffrättsligt ansvar för underlåtenhet att bistå nödställd i enlighet med vad som anförs i motionen.

2002/03:Ju305 av Anders Karlsson (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en översyn av lagstiftningen vad gäller brott mot demokratin.

2002/03:Ju326 av Luciano Astudillo (s):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att diskrimineringsbrott, där det grundläggande människovärdet kränks, skall leda till hårdare straff än vad som är fallet i dag.

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att regeringen ger både polis och övriga rättsväsendet tydliga direktiv att ta diskrimineringsbrott på större allvar.

2002/03:Ju338 av Ingvar Svensson m.fl. (kd):

Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till ändring så att enskilda stöd till eller deltagande i rasistisk organisation, terroristgrupp eller annan organiserad brottslighet kriminaliseras.

2002/03:Ju340 av Ragnwi Marcelind m.fl. (kd):

9. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag som innebär att preskriptionstiden för miljöbrott förlängs.

2002/03:Ju349 av Ragnwi Marcelind m.fl. (kd):

13. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att utreda och ersätta livstidsstraffet med ett långt men tidsbestämt straff.
25. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om utvärdering av samhällstjänstomar.

2002/03:Ju353 av Johan Pehrson m.fl. (fp):

6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om livstidsstraff.

2002/03:Ju355 av Hillevi Larsson och Marie Granlund (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om avskaffande av högmålsbrott.

2002/03:Ju365 av Ragnwi Marcelind m.fl. (kd):

6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en utvärdering av påföljden för personrån.

2002/03:Ju372 av Lena Sandlin-Hedman m.fl. (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av en lag mot eftersupning.

2002/03:Ju376 av Carl-Axel Roslund (m):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om komplettering av förbudet mot könsdiskriminering.

2002/03:Ju381 av Tasso Stafliadis (v):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att straffpåföljden för vanvård av djur och djurplågeri skall skärpas.

2002/03:Ju388 av Agneta Lundberg och Hans Stenberg (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om rattfylleri.

2002/03:Ju390 av Gudrun Schyman m.fl. (v):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening att livstidsstraffet skall avskaffas och ersättas med tidsbestämda straff.

2002/03:L249 av Lars Leijonborg m.fl. (fp):

9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om ökade kunskaper inom rättsväsendet om brott mot homosexuella, bisexuella och transpersoner.
10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om förbättrade rutiner vid anmälningar om hatbrott mot homosexuella, bisexuella och transpersoner.
11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om samverkan mellan polisen och frivilligorganisationer för att motverka hatbrott mot homosexuella, bisexuella och transpersoner.

2002/03:Sf289 av Peter Eriksson m.fl. (mp):

5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att ersätta 16 kap. 9 § brottsbalken om olaga diskriminering i näringslivet med en civilrättslig lag och rätt till rättshjälp.

2002/03:So360 av Annelie Enochson (kd):

8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att snarast förbjuda all form av barnpornografi på nätet och i media.

2002/03:So442 av Kerstin Heinemann m.fl. (fp):

15. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om straffskala och beviskrav för drograttfylleri.

2002/03:A315 av Anders G Högmark m.fl. (m):

12. Riksdagen beslutar att förolämpning skall falla under allmänt åtal i enlighet med vad som anförs i motionen.